ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

Год выдання 38-ы
№ 37 (2397)
13 мая 1969 г.
АЎТОРАК
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

Больш 34 тысяч кніг у бібліятэцы Палаца культуры Аршанскага ільнокамбіната. Каля 900 экземпляраў — кнігі Леніна і пра Леніна. На здымку вы бачыце загадчыцу абанемента бібліятэкі Валянціну Маісееўну Бязлюдаву (у цэнтры), калі яна дапамагае падабраць літаратуру аб У. І. Леніне чытачкам Ірыне Паўлаўне Кротавай (злева) і Ларысе Віктараўне Брызгуновай.
Фота В. САВІЧА.

15 МАЯ НА РАДЗІМЕ У. І. ЛЕНІНА ПАЧЫНАЮЦЦА ДНІ КУЛЬТУРЫ БЕЛАРУСІ

АДРАС МАРШРУТА—УЛЬЯНАЎСК

Учора для ўдзелу ў Днях культуры Беларусі ва Ульянаўск выехала дэлегацыя на чале з намеснікам старшыні Савета Міністраў БССР Р. Я. Кісялёвым і вялікая група дзеячоў літаратуры і мастацтва.

Наш карэспандэнт папрасіў Р. Я. Кісялёва расказаць пра тое, як будуць праходзіць у старажытным волжскім горадзе Дні нашай рэспублікі.

— У гэты год—юбілейны, ленінскі, працоўныя нашай краіны з небывалым уздымам працуюць, выконваюць і перавыконваюць вытворчыя планы, дабіваюцца высокай якасці прадукцыі, змагаюцца за права называцца лепшымі. І за ўсім гэтым паўстае сэрца і розум рэвалюцыі, сэрца і розум правадыра, чые прадвызначэнні і запаветы сёння ўвасабляюцца ў жыццё, — сказаў Рыгор Якаўлевіч Кісялёў. — Сёння нам асабліва дарагія мясціны, дзе жыў, вучыўся, працаваў і змагаўся правадыр, творы мастацтва, якія яго хвалявалі, імёны мастакоў, чыя творчасць прыцягвала яго ўвагу. Успамінаюцца словы Уладзіміра Маякоўскага: «Ён быў чалавек да канца чалавечага...»

Паездка дзеячоў беларускай культуры і мастацтва ў горад дзяцінства Ільіча — толькі адзін штрышок у велізарных планах юбілейнага ленінскага года.

Звыш двухсот прадстаўнікоў нашай беларускай зямлі едуць у горад над Волгай. 15 мая ва Ульянаўскім драматычным тэатры адбудзецца ўрачыстае адкрыццё Дзён. На працягу тыдня на многіх пляцоўках гэтага цудоўнага рускага горада будуць гучаць беларускія песні, беларускае слова. Адбудуцца творчыя сустрэчы ў вялікіх аўдыторыях і абмен вопытам паміж таварышамі па прафесіі, паездкі на прадпрыемствы, у калгасы. Асабліва хвалюючымі абяцаюць быць сустрэчы з будаўнікамі ленінскага мемарыяльнага комплексу.

Ульянаўск сёння — буйны сучасны горад, цэнтр вобласці, дзе выраслі такія гарады, як Інза, Языкова, Мелікес, Барыш і іншыя. Так што ёсць куды з'ездзіць, ёсць, як кажуць, дзе разгарнуцца. Натуральна, што для такой адказнай справаздачы мы выбралі нашы лепшыя калектывы, лепшых выканаўцаў: Дзяржаўны народны аркестр БССР, Дзяржаўны народны хор БССР, вялікую канцэртную групу майстроў мастацтва, эстрадны калектыў на чале з заслужаным артыстам БССР В. Вуячычам.

У кінатэатрах Ульянаўска адбудзецца фестываль беларускіх фільмаў. Вядома, якое вялікае значэнне надаваў Уладзімір Ільіч ролі кіно ў жыцці грамадства, лічачы яго важнейшым з усіх мастацтваў. Гэты год — год новых творчых пошукаў для савецкіх кінематаграфістаў, год падвядзення вынікаў.

Ульянаўскія гледачы ўбачаць новы мастацкі фільм студыі «Беларусьфільм» «10-я частка шляху» — аб жыцці вялікага сучаснага прадпрыемства. Пазнаёмяцца ульянаўцы і з дакументальнымі стужкамі. У поўнаметражнай стужцы «Штрыхі да партрэта» перад гледачамі пройдзе 50-гадовая гісторыя Беларускай рэспублікі — ад тых дзён, калі яна была лапцюжнай і забітай, да сённяшніх. Не менш цікавай будзе праграма дакументальных кароткаметражных фільмаў: «Мужнасць», «Пакараны смерцю ў 41», «Сямёнаўскі гарадок» і іншыя.

Сярод іншых карцін мяркуецца паказаць «Дзесяць мінут з Паўлам Малчанавым» — пра выдатнага майстра беларускай сцэны, першага выканаўцу ролі Уладзіміра Ільіча Леніна ў беларускім тэатры. Павел Сцяпанавіч Малчанаў успамінае аб сваёй сустрэчы з Дзмітрыем Ільічом Ульянавым, які прыхільна гаварыў пра яго работу над вобразам правадыра.

Вобраз вялікага Леніна жыве і ў другім фільме — «79 вясна». Былы партызан, ужо зусім немалады чалавек, расказвае, як яму давялося чуць Леніна.

У гэтыя майскія дні на блакітных экранах Ульянаўска не раз з'явяцца цітры беларускага тэлебачання. Землякі Ільіча ўбачаць нарысы пра перадавых людзей Беларусі, пра пэыроду нашага краю, пазнаёмяцца з гераічнай біяграфіяй нашай рэспублікі. Думаю, што мастацкія і дакументальныя фільмы, тэлевізійныя перадачы дадуць даволі поўнае ўяўленне аб сённяшнім дні Беларусі, аб нашым жыцці і справах.

Да Дзён Беларусі ва Ульянаўску нашы кампазітары ў садружнасці з творчымі калектывамі і выканаўцамі падрыхтавалі новыя музычныя творы пра партыю і правадыра. Сюіта «Песні рэвалюцыі» ў апрацоўцы народнага артыста СССР І. Жыновіча прагучыць у выкананні народнага аркестра. У рэпертуары народнай артысткі СССР Т. Ніжнікавай — новая песня кампазітара Ю. Семянякі «Айчына». Хор пад кіраўніцтвам народнага артыста СССР Г. Цітовіча выканае песню аб Ульянаўску кампазітара І. Лучанка на словы П. Харкова, напісаную спецыяльна да гэтых Дзён.

Намячаюцца таксама сустрэчы ўльянаўцаў з беларускімі паэтамі і празаікамі. На прылаўках магазінаў з'явіцца вялікі выбар літаратуры. Жыхары Ульянаўска змогуць пабываць на дзвюх выстаўках: фотаработ і жывапісу, графікі і скульптуры. Яны зоймуць чатыры залы ўльянаўскага музея.

Дні культуры Беларусі ва Ульянаўску—яшчэ адно сведчанне таго, як ажыццяўляюцца ў нашай краіне ленінскія запаветы, ленінская нацыянальная палітыка, як народы нашай краіны ў адзіным страі ідуць па шляху, намечаным вялікім правадыром.

ДЗЕСЯТЫ ТРАДЫЦЫЙНЫ

АГЛЯД ФІЛЬМАЎ ПЯЦІ БРАТНІХ РЭСПУБЛІК

Заўтра ў Мінску адкрыецца дзесяты агляд кіна- і тэлефільмаў пяці братніх рэспублік — Эстоніі, Латвіі, Літвы, Малдавіі і Беларусі.

Студыя «Беларусьфільм» пакажа на гэтым аглядзе свае апошнія работы: мастацкія кінастужкі «Іван Макаравіч» і «Годзен да нестраявой», а таксама дакументальныя фільмы — «Штрыхі да партрэта», «Паляванне са старым сабакам», «Нас вадзіла маладосць», «Самагубца» і кіначасопіс «Савецкая Беларусь» № 2.

Студыя Беларускага тэлебачання прадставіла на конкурс мастацкі фільм «Родам адсюль» (па апавяданні І. Пташнікава «Сцяпан Жыхар са Сцешыц») і дакументальныя кінафільмы «Зямны паклон» і «Першы раз у першы клас».

Агляд кіна- і тэлефільмаў будзе праходзіць да 20 мая ў кінатэатрах «Партызан», «Піянер» і кіназале Дома мастацтваў. Пераможцы гэтага традыцыйнага агляду будуць адзначаны прызамі, дыпломамі і граматамі. Газета «Літаратура і мастацтва» за лепшае ўвасабленне тэмы народнай творчасці ўстанавіла спецыяльны прыз для пераможцаў агляду.

АДЗІН ДЗЕНЬ У МУЗЕІ

Высокая хударлявая жанчына, не саромеючыся, плача. Беражна дастае з сумкі фатаграфіі. Звычайныя сямейныя здымкі, але такія дарагія яе сэрцу.

— Гэта наша маці, — паказвае Таіса Міхайлаўна Рапнёва. — А гэта — мой брат Коля, школьнік, а тут — курсант лётнай школы. А на гэтай картачцы Коля ўжо лётчык.

Мужна змагаўся Мікалай Андрыякін з фашысцкімі сцярвятнікамі. Многа баявых вылетаў зрабіў патрыёт. Пісаў дадому цёплыя пісьмы. А з ліпеня 1944 года родныя і блізкія лётчыка вестак ад яго больш не атрымлівалі. Колькі ні шукалі, куды ні пісалі, адзін адказ: «Загінуў без вестак».

Мінула 24 гады. Нечакана сястра лётчыка Таіса Міхайлаўна атрымала пісьмо ад чырвоных следапытаў Чысцянскай сярэдняй школы Маладзечанскага раёна. У ім піянеры паведамлялі родным, што экіпаж самалёта, камандзірам якога быў лётчык Мікалай Андрыякін, загінуў смерцю героя 30 чэрвеня 1944 года непадалёку ад іх роднай вёскі Чысць. У той час лётчыку было 23 гады.

А нядаўна ў далёкі Ташкент, дзе жыве Таіса Міхайлаўна Рапнёва, ад чырвоных следапытаў прыйшло другое пісьмо, у якім яны запрашалі сястру героя прыехаць у іх вёску.

Па дарозе ў Чысць Таіса Міхайлаўна завітала ў Мінск. Яна прыйшла ў Дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Экспазіцыя музея раскрыла ёй многа яркіх старонак мужнасці і адвагі савецкіх людзей у суровыя гады выпрабаванняў, расказала пра бітву за Беларусь.

У музеі пакуль што яшчэ няма матэрыялаў пра экіпаж, якім камандаваў лётчык Андрыякін. Але іх збяруць, адшукаюць, і тысячы наведвальнікаў музея даведаюцца пра яшчэ адзін ратны подзвіг.

Сапраўды, Дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны прыцягвае да сябе тысячы людзей. Ужо сёлета за чатыры месяцы з яго экспазіцыяй, з яго унікальнымі матэрыяламі пазнаёміліся каля ста тысяч наведвальнікаў з розных раёнаў Беларусі, братніх рэспублік, краін сацыялістычнага лагера. Кожную нядзелю ў Мінск прыязджаюць турысты з горада Леніна. Яны вельмі цікавяцца гераічнай барацьбой мінскіх падпольшчыкаў з гітлераўскімі акупантамі, бітвай за Беларусь. Турысты аглядаюць музей, сустракаюцца з героямі падполля, глядзяць дакументальныя кінафільмы... Усёй гэтай нялёгкай справай кіруе ў музеі аддзел прапаганды, якім загадвае Вера Раманоўская, сама былая партызанка.

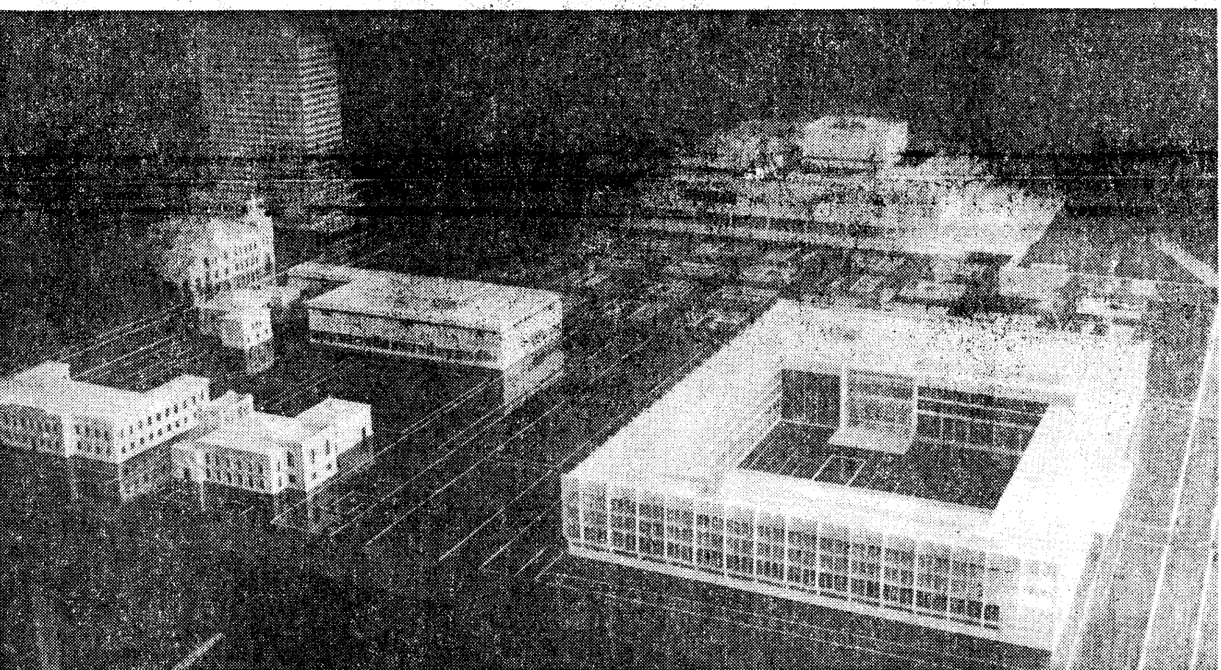
Штодзень у музеі бываюць 20—30 экскурсій. Раскажу толькі пра адзін дзень работы музея. Зранку пазнаёміцца з яго экспазіцыяй прыйшлі работніцы «Ювелірганддю». Яны сустрэліся з генерал-лейтэнантам артылерыі, Героем Савецкага Саюза І. Жыгаравым, паглядзелі дакументальную стужку «Ніхто не забыты, нішто не забыта». А студэнты Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі слухалі ўспаміны камандзіра партызанскай брыгады, Героя Савецкага Саюза Б. Булата. Група афіцэраў Беларускай ваеннай акругі пазнаёмілася з мемарыяльным комплексам вёскі Хатынь. Больш двухсот вучняў 8—10 класаў дваццаць трэцяй Мінскай сярэдняй школы сустрэліся з афіцэрам М. Амелістым, а вучні 68-й школы—з былым радыстам-партызанам У. Фёдаравым.

У музеі пабывалі госці з Польскай Народнай Рэспублікі. З яго экспазіцыяй іх знаёміла супрацоўніца музея — былая партызанка Вера Пятровіч. Былая падпольшчыца, партызанка Сара Левіна расказала турыстам са Злучаных Штатаў Амерыкі пра зверствы фашысцкіх захопнікаў на тэрыторыі Беларусі, пра канцлагеры, масавыя расстрэлы мірнага насельніцтва.

Было ў гэты дзень яшчэ шмат іншых экскурсій.

Адзін дзень у музеі. Але які ён насычаны, ёмісты, як многа дае савецкім людзям, нагадваючы пра гераізм і мужнасць народа ў дні Вялікай Айчыннай вайны.

Я. КАЛЯДА.

Так будзе выглядаць цэнтральная частка мемарыяльнай зоны на радзіме Ільіча.

ТУТ КОЖНЫ КАМЕНЬ ЛЕНІНА ПОМНІЦЬ

Прырода нібы стварыла натуральны п'едэстал для горада, які даў свету Леніна. Ульянаўск узвышаецца на волжскім адхоне, над велічнымі прасторамі Волгі.

Радзіма Ільіча... Руская зямля, падсвечаная бярозамі, захоўвае непаўторныя сляды гісторыі.

Гораду Ульянаўску (быломуСімбірску) больш як трыста гадоў. Ён заснаваны баярынам Б. М. Хітраво ў 1648 годзе на высокім узгорку паміж рэкамі Волгай і Свіягай.

Дарэвалюцыйны Сімбірск быў тыпова глухім горадам. Яго аблічча ў асноўным фарміравалі саборы, цэрквы і манастыры, якіх было больш трыццаці.

Славуты рускі пісьменнік, ураджэнец Сімбірска І. А. Ганчароў, пісаў аб гэтым мёртвым царстве:

«Уся вуліца чуе, калі за вярсту едзе павозка або стукае ботамі па маставой праходжы... Так і хочацца заснуць самому, гледзячы на гэта зацішша».

Але было ў старым Сімбірску нямала передавых, разумных людзей. Сімбірск даў рускай літаратуры і навуцы відных дзеячоў — Карамзіна, Языкава, Ганчарова, Мінаева, Сечанава. Тут выраслі вядомыя дзекабрысты М. І. Тургенеў і В. П. Івашаў, актыўны рэвалюцыянер-рабочы М. Гімаў.

Старонкі гісторыі горада ўпрыгожваюць імёны Сцяпана Разіна і Емяльяна Пугачова, а таксама відных дзеячоў рэвалюцыйнага руху і грамадзянскай вайны Варэйкіса, Тухачэўскага, Гая і многіх іншых выдатных людзей.

Так, сапраўды, амаль кожны куток ва Ульянаўску дыхае гісторыяй. Помнік Н. М. Карамзіну ў зялёным скверыку. Бібліятэка, заснаваная ім. Дом, у якім жыў І. А. Ганчароў. Альтанка над абрывам у Кіндзякаўцы, апісаная ў яго рамане «Абрыў». Дом, дзе нарадзіўся і жыў паэт-іскравец Д. Д. Мінаеў. Дамы С. Г. Скітальца і Н. М. Языкава.

На ульянаўскай зямлі — пасёлкі Карамзінскае і Языкава. Дарэчы, недалёка ад рабочага пасёлка Языкава ў вёсцы Прысланіха жыве і працуе славуты савецкі жывапісец, лаўрэат Ленінскай прэміі, народны мастак СССР А. А. Пластаў. На многіх яго карцінах нашы непаўторныя пейзажы.

Але наша галоўная, наша самая вялікая слава — невялікі драўляны дом на адной з ціхіх вуліц. Дом, вядомы ўсяму свету. Тут прайшлі дзіцячыя гады Валодзі Ульянава. У Доме-музеі ўсё як было пры яго жыцці. Малодшы брат Леніна, Дзмітрый Ільіч Ульянаў, які жыў у родным горадзе ў гады вайны (1941—42 гг.), у кнізе водгукаў музея пакінуў узрушлівы запіс: «Як быццам ускрыта вельмі старое, даўняе. Павеяла даўно забытым, але ў той жа час бясконца блізкім, дарагім. Ва ўсім бачыцца, чуецца, адчуваецца маці, бацька, і ён, Валодзя. Спачатку маленькі рыжаваты хлопчык, нязменна жыццярадасны, вясёлы, абсалютна справядлівы і бездакорны ва ўсім, потым больш дарослы юнак, вельмі настойлівы. Бясконца мілыя і дарагія вобразы. Слёзы падступаюць да старых вачэй, але на душы так хораша і ўтульна, што не хочацца выходзіць з абстаноўкі гэтага дома».

У невялікім скверы, у так званым «калючым садзіку», магіла іх бацькі, выдатнага педагога Ільі Мікалаевіча Ульянава, на ёй сціплы надмагільны помнік, пастаўлены Марыяй Аляксандраўнай. У апошнія паўтара гады свайго жыцця ў Сімбірску часта прыходзіў на магілу бацькі Уладзімір Ульянаў.

Двухпавярховы будынак, акружаны магутнымі таполямі, — сярэдняя школа імя У. І. Леніна. Тут вучыўся гімназіст Валодзя Ульянаў, адсюль ён з залатым медалем «пайшоў у жыццё».

Кожнага госця абавязкова прыводзяць і да белага будынка з калонамі — Палаца кнігі імя У. І. Леніна. У яго сховішчы — адным з буйнейшых на Паволжы — больш як мільён экземпляраў кніг. Тут калісьці вечарамі часта заседжваўся Валодзя Ульянаў.

Заўсёды многа наведвальнікаў і ва Ульянаўскім філіяле Цэнтральнага музея У. І. Леніна.

Ленінская мемарыяльная зона. У самым сэрцы Ульянаўска, на самым узвышаным яго месцы, узнікае комплекс манументальных будынкаў. Гэта Мемарыяльны цэнтр, гасцініца «Вянец» на тысячу месц, карпусы сярэдняй школы і педагагічнага інстытута.

Галоўны аб'ект — Мемарыяльны цэнтр — задуманы як своеасаблівы помнік Ільічу і адлюстроўвае тэму «У. І. Ленін і рэвалюцыя». Гэта — велічны палац з мармуру, бетону і шкла на сяміметровых калонах — агульнай вышынёй 36 метраў.

У Новым Вянцы — гэта самае высокае месца ва Ульянаўску — стаіць велічны помнік Леніну. Паліто ў накідку, у руцэ зацiснута кепка. Энергічны паварот галавы і, здаецца, разам з намі Ленін глядзіць на горад свайго дзяцінства і юнацтва.

Ён стаў цудоўным, прыгожым за гады Савецкай улады, гэты горад на Волзе. Сёння Ульянаўск — буйны індустрыяльны і культурны цэнтр з насельніцтвам больш чым 300 тысяч жыхароў. У некалькі разоў пашырыліся межы горада. З'явіліся новыя раёны з буйнымі прамысловымі прадпрыемствамі і добраўпарадкаванымі жылымі масівамі.

Горад наш насяляюць у асноўным рабочыя і студэнты. Асабліва гэта прыкметна раніцай, калі вуліцы запаўняюць хлопцы і дзяўчаты ў рабочых спяцоўках, з кніжкамі ў руках. Больш дваццаці тысяч студэнтаў займаюцца ў політэхнічным, педагагічным, сельскагаспадарчым інстытутах, музычным вучылішчы, у добрым дзесятку тэхнікумаў.

Ульянаўцы ганарацца сваімі культурнымі ўстановамі. Зусім нядаўна быў пабудаваны ў нас новы абласны драматычны тэатр. Дарэчы, у вобласці два драматычныя тэатры і некалькі народных. Ёсць абласная філармонія, дзяржаўны сімфанічны аркестр.

Цікавае на нашых вуліцах спалучэнне сучасных будынкаў і драўляных забудоў мінулага. Вуліца імя Леніна, напрыклад, застаецца амаль такой, якой яна была пры жыцці Валодзі Ульянава.

Горад наш у недалёкім будучым стане яшчэ прыгажэйшым. Дапусцім, вам упершыню ўдалося наведаць радзіму У. І. Леніна ў 1970 годзе. Яшчэ здалёку — з цеплахода, які ідзе па вячэрняй Волзе — вы ўбачыце спачатку зарыва, а потым пераклічку агнёў, якія пункцірнай лініяй прачарцілі ноч. Чым бліжэй, тым выразней азначаецца вогненная лінія. Гэта свецяцца верхнія вокны дзевяці- і дванаццаціпавярховых дамоў на прамой, як страла, вуліцы Мінаева.

Справа разгараецца электрычная зара над жылымі кварталамі Заволжа.

Адчыняе вароты ў горад цудоўны рачны порт, са шкла і бетону. Лёгкі, прыгожы, нібы двухпалубны карабель, узвышаецца ён над вадой.

У недалёкім будучым тут жа, на падгор'і, будзе цэлы каскад фантанаў. Увесь волжскі спад запоўніць зялёны прыбой паркаў.

З Заволжа, па ажурным амаль трохкіламетровым мосце, перакінутым праз Волгу, пройдзе першы тралейбус. Крута ўзбярэцца ён па адхоне, міма новага Палаца піянераў—да цэнтра горада.

Наперадзе перад вамі адкрыецца вуліца Мінаева, уся ў зеляніне, — парадная магістраль 70-метровай шырыні.

Насустрач вырываецца паток аўтамабіляў. На борце многіх з іх — ініцыялы УАЗ з шматзначнай лічбай. Гэтыя машыны нарадзіліся тут, на Ульянаўскім аўтамабільным заводзе, новыя і новыя карпусы якога растуць за Свіягай.

Тысячы людзей з самых далёкіх куткоў краіны, з-за мяжы едуць у наш горад, каб прайсці па вуліцах, дзе «каждый камень Ленина помнит», каб наведаць дарагія сэрцу ленінскія месцы.

Ульянаўцы заўсёды горача рады гасцям. Вось і зараз мы з хваляваннем рыхтуемся да Дзён беларускай культуры ва Ульянаўску, да сустрэчы нашых беларускіх сяброў.

Яны могуць быць упэўнены — у нашым горадзе, які славіцца гасціннасцю, яны знойдуць самы гарачы і сардэчны прыём.

І яшчэ вельмі добра, што пасланцы сінявокай Беларусі прыедуць да нас у майскую пару. У гэтую пару абуджэння зямлі асабліва велічная Волга, асабліва лёгка дыхаецца на яе прасторах. А прыгажосць такая, што дух захоплівае.

Мы пакажам нашым дарагім сябрам усё, чым багаты. Да хуткай сустрэчы!

В. КАРПЕНКА,
адказны сакратар Ульянаўскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў РСФСР.

У ЗАЛАХ ДЗІЦЯЧЫХ БІБЛІЯТЭК

Два разы ў тыдзень — у сераду і пятніцу тут свядома парушаецца строгі закон аб цішыні. Менавіта ў гэтыя дні адну з залаў Мінскай абласной дзіцячай бібліятэкі дружна запаўняюць юныя аматары кнігі. Пачынаецца чытанне мастацкіх твораў пра Ільіча.

— Гэтыя чытанні спачатку меркавалася праводзіць для школьнікаў груп падоўжанага дня, — расказвае загадчыца аддзела бібліятэкі Я. Ламаносава, — але неўзабаве ў іх прынялі актыўны ўдзел і многія іншыя нашы чытачы.

Такіх чытанняў ужо адбылося больш за трыццаць. І кожнае з іх, дзякуючы ўмеламу падбору мастацкіх твораў, стала для юных аматараў кнігі радаснай падзеяй. У выкананні добрых чытальнікаў прагучалі апавяданні пра Ільіча Соф'і Вінаградскай, Юрыя Якаўлева і другіх савецкіх аўтараў. Чыталіся ў бібліятэцы апавяданні беларускага пісьменніка Васіля Хомчанкі «Баравікі» і «Збан малака».

Чытанні, як адна з форм прапаганды кніг пра У. І. Леніна, знаходзяць зараз сваіх паслядоўнікаў і сярод іншых дзіцячых бібліятэк Міншчыны. Работнікі раённых бібліятэк даведаліся аб гэтым добрым пачыне на чарговым семінары ў абласной бібліятэцы.

— Зараз з дапамогай нашых метадыстаў, — расказвае дырэктар Мінскай абласной дзіцячай бібліятэкі У. Клімянкоў, — ва ўсіх дзіцячых бібліятэках Міншчыны рэгулярна праводзяцца гутаркі, бібліяграфічныя агляды, чытацкія канферэнцыі, вечары і ранішнікі, на якіх юныя чытачы знаёмяцца з мастацкімі творамі пра Уладзіміра Ільіча. У пятнаццаці бібліятэках вобласці арганізаваны і з густам аформлены ленінскія куткі. У іх ёсць багатыя выстаўкі кніг пра Уладзіміра Ільіча, плакаты, альбомы. У Вілейскай жа, Маладзечанскай і Дзяржынскай раённых дзіцячых бібліятэках сапраўдным упрыгожаннем ленінскіх куткоў сталі альбомы выразак з газет, водгукаў аб прачытаных кніжках і малюнкаў да іх, макеты ленінскага браневіка, будана ў Разліве, макеты электрастанцый, малюнкі новабудоўляў. Усё гэта—дзіцячая творчасць.

В. КРЫЧАЎСКІ.

ПАРАСТКІ ДРЭВА ДРУЖБЫ

Украінская абласная газета «Вінніцкая праўда» пад рубрыкай «Дрэва дружбы братніх літаратур» змясціла старонку «Слова Беларусі».

Старонка адкрываецца артыкулам сакратара партарганізацыі Саюза пісьменнікаў БССР А. Кулакоўскага «Шлях вялікі, велічны», у якім ідзе размова пра дасягненні беларускай літаратуры, пра тое, як пісьменніцкая арганізацыя сустракае 100-годдзе з дня нараджэння У. І. Леніна.

На старонцы ў перакладзе на ўкраінскую мову надрукаваны вершы П. Броўкі, М. Танка, А. Русака, В. Шымука, А. Ставера, а таксама апавяданне В. Хомчанкі.

У газеце змешчаны групавы фотаздымак народных пісьменнікаў Беларусі К. Крапівы, М. Лынькова і П. Броўкі.

ХРОНІКА СУСТРЭЧ

□ Выхаванцы Гомельскага музычнага вучылішча імя Н. Сакалоўскага сустрэліся з заслужаным артыстам рэспублікі М. Цурбановым, які расказаў пра сваю работу над роллю У. І. Леніна ў спектаклі «Крамлёўскія куранты». У заключэнне былі паказаны ўрыўкі з гэтага спектакля.

Б. БРАДЗЕЦКАЯ.

□ Пісьменнікі Уладзімір Дамашэвіч, Алег Лойка і Міхась Яраш сустрэліся з вучнямі і настаўнікамі Заастравецкай сярэдняй школы Клецкага раёна. Госці прачыталі свае творы, расказалі аб рабоце над словам. Затым вучні наладзілі вялікі літаратурны вечар.

І. КУЛІК.

□ Літаратурны вечар адбыўся ў адным з падраздзяленняў Чырванасцяжнай беларускай ваеннай акругі. Пісьменнік М. Аляксееў расказаў салдатам і сяржантам пра творы беларускіх літаратараў на ваенна-патрыятычную тэму, пра шэфскую работу пісьменніцкай арганізацыі ў часцях акругі, пра свае творчыя планы.

Я. МАЛЫ.

□ 11 мая ў Брэсце адбыўся кніжны кірмаш. У гарадскім парку культуры і адпачынку пакупнікам быў прапанаваны багаты выбар літаратуры, асабліва кніг, прысвечаных Камуністычнай партыі і яе заснавальніку У. І. Леніну, твораў беларускіх пісьменнікаў.

У кніжным кірмашы прынялі ўдзел пісьменнікі А. Пальчэўскі, У. Калеснік, М. Капыловіч, М. Рудкоўскі, літаратуразнаўца А. Гардзіцкі.

А. ГАРДЗЕЙ.

70 ГАДОЎ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ Г. П. ГЛЕБАВА

ЧАРАЎНІК БЕЛАРУСКАЙ СЦЭНЫ

Галіна УЛАДАМІРСКАЯ

СВЯТЛО ЯГО ДУШЫ

ДАЗВОЛЬЦЕ пачаць з асабістага — шмат аб чым упершыню я даведалася ад яго, ад Глеба Паўлавіча Глебава, якога ўсе дарослыя, колькі я помню, называлі пяшчотна «Глебушкам», а дзеці — дзядзькам Глебам. Наша сям'я да вайны жыла ў адным з ім доме. І першая навагодняя ёлка, на якую я трапіла, была яго, глебушкава. І першы дарослы чалавек, вядомы артыст, які ўвесь вечар быў не з тымі, хто сядзеў за святочным сталом, а з намі — ён вазіў нас, дзяўчынак і хлопчыкаў, на пагоршках, не ведаючы стомы. Колькі смеху было! Колькі цеплыні, сапраўды бацькоўскай, аддаваў ён нам, захапляючыся гульнямі ўсур'ёз...

А потым мы, дзеці, сталелі і часта адкрывалі для сябе свет і чалавека праз мастацтва ўвогуле і — асабліва — праз тэатр. Любімцамі мінскіх юнакоў і дзяўчат бывалі ў адным сезоне Крыловіч і Міронава, у другім — Платонаў і Ждановіч... Глебава ж мы любілі заўсёды неяк асабліва: не таму, што ён іграў галоўныя ролі і выступаў рамантычным героем, а за яго шчодрую адданасць сцэне ў кожным выхадзе на тэатральныя падмосткі. Нават самыя недасведчаныя з нас адчувалі, што яго мастацтва — сапраўднае, трывалае, натхнёнае. Перш-наперш, мабыць, у яго творчасці ўвасаблялася стыхія народнай камедыі — з буйствам фарбаў, нястрымнай весялосцю, невычэрпнай фантазіяй. Варта было яму з'явіцца на сцэне, як усмешкамі асвятляліся твары гледачоў. Хоць сам ён ніколі не клапаціўся аб тым, каб быць смешным! Ніколі... Атрымлівалася ж амаль заўсёды смешна.

Вось я разглядаю здымак — Глеб Паўлавіч такі, якім ён мне запомніўся ў мае дзіцячыя гады.

Спектакль па п'есе Курдзіна «Міжбур'е» датаваны 1930 годам... Гарэза-хлопец у чырвонаармейскім шлеме жартаўліва гайдаецца на арэлях. Здаецца, чуеш ягоны непаўторны, з «глебаўскай» сіпатцою смех — то бязвоблачна вясёлы, то трошкі сумнаваты, то хітравата-ліслівы, у залежнасці ад сцэнічных абставін. Калі я не памыляюся, якраз у «Міжбур'і» — у зусім маленечкай ролі! — таварышы па тэатры адчулі, які абаяльны артыст уступіў у калектыў і колькі наперадзе шчаслівых сустрэч з гэтым Глебам Сарокіным, сцэнічны псеўданім якога «Глебаў» увойдзе ў летапіс беларускай культуры як адно з самых светлых іменаў.

А гэты здымак я ведаю вельмі добра — «Недарасль» Фанвізіна. Глебаўскі Скацінін быў на дзіва смешны. І мы, школьнікі, якія тады «праходзілі» гэты твор на ўроках літаратуры, смяяліся са Скацініна неяк па-свойму: перад намі ажываў персанаж, што раней здаваўся зусім нецікавым («увасабленне жорсткага ў сваім прыгнечанні сялян класа дваран»). І выраз твару, і касцюм, наўмысна завужаны, каб падкрэсліць нязграбнасць гэтага гора-жаніха, які з павагай гаварыў і шчыра клапаціўся толькі аб сваіх свіннях і толькі з імі знаходзіў агульную мову. Смеючыся са Скацініна, мы адчувалі сябе пераможцамі. І старонкі сумнаватай для нас п'есы потым гарталі ўжо з вясёлым настроем — настроем пераможцаў над праклятым мінулым, як тады гаварылася. Пасля «Міжбур'я» прайшло толькі тры гады, і Глеб Паўлавіч стаў неад'емнай часткай трупы Першага БДТ, арганічна «ўпісаўся» ў ансамбль яркіх індывідуальнасцей. Ён упэўнена і нават па-майстэрску ўступаў у творчыя кантакты з У. Крыловічам, У. Уладамірскім, Л. Ржэцкай, К. Міронавай, В. Галінай, Г. Грыгонісам. На маю думку, выступаць у такім ансамблі азначала быць не толькі добрым партнёрам па сцэне, але яшчэ і першаадкрывальнікам характараў, якіх раней беларускі тэатр не ведаў. Гэта можна сказаць пра таго ж Скацініна і не толькі пра яго.

Мальер на беларускай сцэне — гэта можа быць тэмай цікавага даследавання. Тое, як рэжысёр Л. Рахленка ў 1937 годзе прачытаў камедыю «Скупы» — арыгінальна, без аглядак на традыцыі, якія ператварыліся ў руціну, смела і вынаходліва паставіўшы надзвычай вясёлы нават у гісторыі купалаўскага тэатра, чый рэпертуар быў багаты на камедыі, спектакль — ужо яркая старонка такога даследавання. А Глебаў у Гарпагоне! Калі вы захочаце каму-небудзь растлумачыць, што такое сапраўдны сатырычны вобраз на сцэне, спасылайцеся на гэты мальераўскі персанаж, створаны беларускім артыстам. Спасылайцеся смела, бо кожны, каму давялося хоць адзін раз пагля̌дзець «Скупога» ў купалаўцаў, канечне ж, помніць гіпербалічны і, адначасова, па-жыццёваму пераканаўчы вобраз прагнага да багацця Гарпагона, яго паводзіны і інтанацыі, такія нечаканыя і ўнутрана апраўданыя, маляўнічыя ў сваіх фарбах. Хоць гэта пэўным чынам і крыўдзіць астатніх удзельнікаў спектакля, але ж скажам шчыра, што ў тэатр на «Скупога» гледачы часта хадзілі спецыяльна, каб убачыць Глебава. Так было, пачынаючы з дня прэм'еры, і ў і Мінску, і на гастрольных маршрутах, і ў Томску, дзе тэатр быў у часе вайны ў эвакуацыі, і на Калінінскім фронце, калі брыгада артыстаў Першага БДТ давала спектаклі для байцоў пярэдняга краю, і пасля Перамогі ў родным нашым «купалаўскім» доме. Гэта яму, такому цудоўнаму ў сцэнічным малюнку Гарпагону, «Скупы» абавязаны быў такім доўгім сцэнічным жыццём.

Кранала душэўная далікатнасць Глебава — ён не ўмеў быць надакучлівым, хоць часам вельмі настойліва дамагаўся свайго. Скажам, наўрад ці драматургі Крапіва, Самуйлёнак, Макаёнак былі хоць калі пакрыўджаны тым умяшальніцтвам у тэкст роляў, прызначаных артысту, калі ён нешта прапаноўваў, дапаўняў, удакладняў. Нават такі патрабавальны да сябе мастак, як К. Чорны, прыслухоўваўся да парад маладога тады Глебава, працуючы разам з рэжысёрам Л. Літвінавым над «Бацькаўшчынай» у 30-я гады, і Павел Няміра стаў хрэстаматыйным прыкладам для студэнтаў і студыйцаў, будучых акцёраў. Натуральна і шчыра складваліся ўзаемаадносіны Глебава з такімі рознымі рэжысёрамі, як Міровіч і Саннікаў, Судакоў і Эрын. З першай сапраўднай работы акцёра ў спектаклі «Лінія агню» (1931 год) у трупе пад кіраўніцтвам Еўсцігнея Афінагенавіча Міровіча артыст заваяваў павагу з боку рэжысуры, як самастойны мастак, які умее чула ўспрымаць агульную задуму і ідэйны пафас спектакля. Прасцей кажучы — знаходзіць агульную мову са стваральнікамі сцэнічнага відовішча.

Збіраючыся пісаць гэтыя старонкі, я ў думках гартала рэпертуарны спіс роляў, сыграных Глебавым у тэатры, і разгубілася: ці ж магчыма даць хаця б павярхоўны агляд усіх жартаўнікоў, дурняў, мужных змагароў, сціплых служачых і нахабных начальнікаў у мундзірах, звычайных сялян і «вялікасвецкіх» шаркуноў, якіх паказваў на сцэне Глеб Паўлавіч?! Не, немагчыма! Бо варта, скажам, прамовіць толькі імя Антона Кроплі або Пранцыся Пустарэвіча — і перад тваімі вачыма ажываюць і «Канстанцін Заслонаў» і «Паўлінка». Якая суладнасць была ў яго жэсце і слове, у руху і ў рытмічных малюнках унутранага стану герояў розных эпох і нацый. Ад Мальера і Фрэдра да сучаснай, літаральна ўчора напісанай аўтарам камедыі (як зацікаўлена ён працаваў, напрыклад, з А. Макаёнкам, пачынаючы з драматургічнага дэбюту гэтага пісьменніка — «На досвітку»!) — усюды Глеб Паўлавіч бываў, як кажуць, на сваім месцы. Да яго выступленняў можна было ставіцца па-рознаму, адно ж адзначалі ўсе гледачы і крытыкі — Глебаў ніколі не з'яўляўся на сцэне выпадкова, толькі таму, што гэтую ролю яму даручыла рэжысура: не, кожная была нібы спецыяльна створана для гэтага акцёра. Так ён «абжываў» характары.

А пачыналася часам з таго, што артыст упарта і настойліва абжываў касцюм героя. Успамінаю вядомыя нашы «капуснікі» канца саракавых гадоў, на адным з якіх Глебаў паказваў... дырыжора. Якая гэта была вострая і дасціпная пародыя! Дырыжор Глебава настолькі захапляўся шалёным тэмпам музыкі, што з яго рук ляцелі манжэты... потым фрак... і гальштук... Так, ён умеў прыгожа насіць і фрак, хоць так званых «фрачных» герояў у яго рэпертуары было і не вельмі многа, а сам ён паходзіў з рабочай сям'і. І не толькі фрак. Тэатральны касцюм любой эпохі і нацыі, апрануты Глебавым, выглядаў як будзённая вопратка, так ладна і натуральна ён сядзеў, так звыкла і свабодна паводзіў у ім сябе артыст. Глебу Паўлавічу аднолькава да твару былі і вушанка Кроплі, і цыліндр Мамаева («На ўсякага мудраца хапае прастаты»), і нават марская форма («За тых, хто ў моры»).

Ён з ліку тых майстроў сцэны, якія лёгка і свабодна адчуваюць сябе ў любым жанры, але стыхіяй гэтага выдатнага артыста была, вядома, камедыя. Тут на ўвесь голас гучаў яго магутны, самабытны талент. Своеасаблівасць і яркасць вобразаў, створаных Глебам Паўлавічам у камедыях К. Крапівы, Я. Купалы, А. Макаёнка, Мальера, Лопе дэ Вегі, не ведае сабе роўных. Непаўторнае майстэрства Глеба Паўлавіча забяспечыла вечнае жыццё ў беларускім тэатральным мастацтве вобразам Пустарэвіча, Тулягі, Кроплі, Гарпагона, Мендоза і многім іншым.

У тэатры часам здараецца так: народзіцца ў спектаклі цікавы, яркі характар, прагучыць у артыста ў ролі нейкая нечаканая свая, непаўторная інтанацыя, і вось ужо і не артысты пачынаюць карыстацца ёю ў жыцці. Жывучасць усяго глебаўскага грандыёзная. Многія яго «выказванні» даўно пакінулі сцены тэатра, сталі прымаўкамі і жывуць у народзе. Гэта яму, разгубленаму, з мігаючымі вочкамі Гарошку належаць словы: «Хоць круць-верць, хоць верць-круць — не выкруцішся...» Кропля, Антон Пятровіч Балабешка, сваё «І абы ціха» («Канстанцін Заслонаў») паўтарае мноства разоў — памятаеце? — то з сумам, то пагрозліва: «Забралі хлапчука — і абы ціха?!», то, пасля паведамлення з Масквы аб наступленні нашай арміі, пераможна, урачыста. А вясёлая хітрасць і глыбокая народная мудрасць балагура Пустарэвіча («Паўлінка») зрабілі прымаўкамі і «вось цо да!», і «собственна, адкупім, пане дабрадзею»...

Пра чалавечыя вочы, іх бляск, глыбіню, сум, боль і гарэзлівасць сказана вельмі многа. Артысты, рэжысёры і крытыкі тэатра часта гавораць: «Вочы — люстэрка душы». Да выразу гэтага прывыклі, часта паўтараюць механічна, не задумваючыся над дакладнасцю і сэнсам яго, калі гаворка ідзе аб вачах мастака сцэны. Сапраўды, артыст можа лёгка змяніць касцюм — для гэтага ў тэатры ёсць неабмежаваныя магчымасці; можа змяніць паходку — гэта ўжо пошук, але, пастараўшыся і патраціўшы час, можна... Змяніць, вядома, можна і колер скуры, і рот, і бровы, і нават форму носа — артыст можа непазнавальна змяніць свой вонкавы выгляд. А вочы, выраз вачэй, як?..

Вочы Глеба Паўлавіча Глебава — гэта сімфонія пачуццяў, сімфонія думак! Сквапны Чугуноў («Ваўкі і авечкі») — усё бачаць гэтыя вочы, усё яны ведаюць, хоць і глядзяць заўсёды спадылба. Ганарысты сябелюб, увесь у пер'ях і аксаміце: «маленькі Макіявелі», як звычайна называла яго цётачка (Мендоза — «Дзень цудоўных падманаў» Шэрыдана). Ну так, ён выхваляецца, што можа зачараваць самую прыгожую і самую маладую жанчыну, і ніяк не разлічвае на заляцанні старой Дуэньі... Артыст надзвычай разумна, вынаходліва ўмеў абгрунтоўваць, знаходзіць псіхалагічную заканамернасць тых ці іншых паводзін свайго героя. І таму, калі Жуліо Мендоза, усё той жа маленькі Макіявелі, ратуючыся ад небяспекі, хаваўся ў храме, станавіўся замест нейкага святога ў нішу, зусім натуральным здавалася тое, што ніхто не заўважыў падману — праследвальнікі набожна хрысціліся і ўкленчвалі перад гэтым «святым»... Вочы-пацеркі Тулягі («Хто смяецца апошнім») з першага з'яўлення ў спектаклі напоўнены смяротным страхам: ён сустрэў чалавека, які прыняў яго за «дзянікінскага палкоўніка»...

Нам, купалаўцам, вельмі дарагія традыцыі Глебава-мастака, патрабавальнага, нястомнага, традыцыі Глебава-чалавека, чулага і сціплага. Яго ведаў і любіў народ, ён быў славуты і на дзіва папулярны: двойчы лаўрэат Дзяржаўнай прэміі, двойчы ўзнагароджаны ордэнам Леніна, двойчы — ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, артыст, які сыграў у тэатры больш за 100 вядучых роляў, здымаўся ў многіх кінафільмах, а ён заставаўся самім сабой — просты, ясны і добры чалавек.

На сустрэчу з Глебавым усе мы ішлі, як на сустрэчу з добрым другам — радасна, з хваляваннем, з надзеяй... І сустрэчы гэтыя — незабыўныя.

Андрэй МАКАЁНАК

У ПАМЯЦІ НАЗАЎСЁДЫ

Гэта сказала жанчына вельмі чулая да чалавечай дабраты:

— Нядаўна ўключаю я прыёмнік і раптам чую голас, ды такі знаёмы, такі ласкавы, такі свой. Адразу пазнала — Глебаў. І на душы стала радасна, светла, неяк цёпла-цёпла. Ну, нібы спаткала роднага, блізкага, дарагога мне чалавека. На пачатку нават забылася, што яго няма; быццам тое, што ён памёр — гэта недарэчны сон.

Я прыгадаў гэтыя словы не толькі таму, што ў іх выказана глыбокая павага і шчырая любоў да Глеба Паўлавіча, але і таму, што ў іх падмечана асаблівасць таленту вялікага артыста: прывабнасць, абаяльнасць, чароўнасць, душэўнасць.

Людзі любяць гумар і тых, хто мае пачуццё гумару. А Глеб Паўлавіч быў шчодра адораны гумарам і ўмельствам карыстацца ім тонка, мякка, спагадліва, незласліва і бяскрыўдна, калі яму даводзілася высмейваць чалавечыя слабасці ці заганы характару добрага па прыродзе чалавека, але жыццёвымі абставінамі пастаўленага ў смешнае становішча.

Убачыўшы на сцэне хоць бы адзін раз вобразы, створаныя вялікім артыстам, запамінаеш іх на ўсё жыццё, яны становяцца як бы блізкімі знаёмымі.

Бывае ж так, што жывеш па суседству з чалавекам многа гадоў, здаецца і ведаеш яго, а расказаць аб ім і няма чаго. А тут, на спектаклі, за якія-небудзь дзве ці тры гадзіны вобраз так уваб'ецца ў памяць не толькі сваёй чалавечай сутнасцю, але і ўсімі сваімі дробязямі ў характары, быццам усё жыццё назіраў за чалавекам.

І ў гэтым яшчэ адна цудоўная рыса вялікага мастака: уважлівасць да чалавека, назіральнасць, зацікаўленасць чалавекам.

Глеб Паўлавіч запомніўся мне не толькі сцэнічнымі вобразамі. Мы часта сустракаліся. І кожная сустрэча для мяне была прыемнай, бо Глеб Паўлавіч і ў жыцці, у быце быў добры, мяккі, спагадлівы, чулы і ўважлівы. Ён умеў выслухаць і, калі трэба, суцешыць. Шчыра, па-свойску.

Такім жывым, сваім, блізкім ён і застаецца ў мяне ў памяці назаўсёды.

Заір АЗГУР,
народны мастак БССР.

ГНЕЎ І ЛЮБОЎ

Самае яркае ўражанне — Гарпагон у «Скупым».

Аб ім мы часта гаварылі з Глебам Паўлавічам. Помню яго словы: «Я хачу, каб мой Гарпагон быў смешным аж да агіднасці, але да такой, каб яго ўрэшце-рэшт глядач і пашкадаваў, — як нізка можа ўпасці чалавек! І яшчэ — не, чалавек не нараджаецца скупым і злым, ён заўсёды можа вярнуцца на светлы шлях...»

Я назваў бы гэтага артыста вялікім сатырыкам-гуманістам. Выкрываючы заганы ў сваіх персанажах, Глебаў паслядоўна сцвярджаў думку аб высокім прызначэнні чалавека.

Помню, як захапляўся Глебавым незабыўны Уладзіслаў Галубок. Ён і Рыгора Кобеца вітаў за тое, што той сваёй «Гутай» хоць трошкі дапамог узняцца на тэатральны беларускі Алімп тром волатам — У. Крыловічу (праўда, гэты артыст і да «Гуты» быў вядомы), М. Зораву і Г. Глебаву. Сам глыбока народны мастак, Галубок узрушана гаварыў пра народнасць у акцёрскай творчасці гэтай тройцы.

Здаецца, мне давялося бачыць Глебава ва ўсіх яго ролях. І асабліва ён радаваўся душой, калі яго персанаж успрымаўся не толькі жыццёва праўдзівым, а і абагуленым сацыяльным тыпам. Паўтараю, часта артыст іграў так званыя адмоўныя характары. Але заўсёды я пакідаў тэатр з глыбокай верай у чалавека, дзякуючы жыццесцвярджальнаму мастацтву Глебава. Бо светлы, гуманны па прыродзе талент мы адчуваем і тады, калі мастак стварае пачварны вобраз. А Глебаў артыстычна, зброяй смеху змагаўся за светлыя ідэалы, без якіх нельга жыць і крочыць наперад. Таму я бяру на сябе смеласць параўнаць яго талент з талентамі такой вышыні, як Варламаў і Чаплін, Шолам-Алейхем і Чэхаў, Ігар Ільінскі іРанеўская... Можна лічыць сябе шчаслівым, калі ты быў сведкам такой творчасці!

З НЕЗАБЫЎНАЙ ГАЛЕРЭІ

Гарпагон («Скупы»).

Кропля («Канстанцін Заслонаў»).

Пустарэвіч («Паўлінка»).

Корч («Людзі на балоце»).

Г. ГЛЕБАЎ

МОЙ ШЛЯХ У МАСТАЦТВА

Сярод папер, якія захоўваюцца ў сямейным архіве Г. Глебава, былі знойдзены і некалькі старонак, напісаных Глебам Паўлавічам у форме аўтабіяграфічных нататак. На службова-анкетны «жанр» гэта не падобна. Магчыма, акцёр, робячы нататкі, браў разгон на мемуарную кнігу. Ва ўсякім разе, такая думка пры знаёмстве з рукапісам з'яўляецца.

Прапануем чытачам старонкі, напісаныя Г. П. Глебавым.

Я НАРАДЗІЎСЯ ў 1899 годзе 11 мая ў горадзе Вазнясенску ў сям'і чыгуначніка. У бацькі — слесара паравознага дэпо, пазней — наглядчыка тэлеграфа — была шматлікая сям'я (пяць душ дзяцей), а заробкі былі даволі сціплыя. Маці працавала настаўніцай у чыгуначнай школе.

Пачну з дзяцінства, бо і ў наступным маім артыстычным жыцці нямала чэрпалася для стварэння роляў з тых успамінаў мінулага, у якіх было багата прызапашана непасрэдных уражанняў.

Свядомае дзяцінства маё прайшло на станцыі Бірзула. Цяпер гэта горад Катоўск, а тады была маленькая чыгуначная станцыя, на якой аднастайнасць і сум перамяжаліся здарэннямі: пажарамі, забойствамі, рабаваннямі, бойкамі, малебнамі, вяселлямі, пахаваннямі. Абывацель жыў мірна і ціха. Свежай плынню ў культурным жыцці гэтай станцыі былі аматарскія спектаклі, якія па-майстэрску наладжваў мой бацька — Павел Мікалаевіч Сарокін. Тэатральнага памяшкання, вядома, на станцыі не было, і спектаклі даводзілася ставіць у харчовым пункце воінскай часці (толькі ў 1903 годзе на сродкі з аматарскіх спектакляў і чыёйсьці датацыі пабудавалі ў Бірзуле тэатральную аўдыторыю).

Усе рэпетыцыі, падрыхтоўка да спектакляў і балаў праходзілі ў нашай кватэры. Бацька адшукваў «самародкі» сярод рабочых, служачых і цягнуў дахаты. Маці садзілася за дапатопны раяль і пачыналася проба голасу. Успамінаецца рабочы Барэвіч: вялізны дзяцюк з густым басам — калі ён спяваў поўным голасам, у пакоі дрыжалі шыбы. Віця Паўлоўская, дачка слесара, мела моцнае кантральта. Машыніст Сняжэўскі — прыемны тэнар... Сябра бацькі Аляксандр Іванавіч Макараў, таленавіты музыкант, маючы музычную адукацыю, марнаваў час рахункаводам у канторы. Ён віртуозна іграў на ўсіх інструментах, палымяна любіў музыку і стварыў у Бірзуле з чыгуначных рабочых цудоўны духавы аркестр. І вось, заўзята працуючы месяцамі, гэтыя людзі ставілі дзівосныя спектаклі.

Памятаю падрыхтоўку аперэты «Лёгкая кавалерыя». З Балты прыехаў спецыяльна кравец Соніс са сваімі чаляднікамі. З Адэсы прывезлі тканіну і ў нас на кватэры арганізавалі пашывачную майстэрню. Усе суседзі пазносілі свае швейныя машыны і шылі з каляровага атласу мудрагелістыя касцюмы: дзяўчатам — спаднічкі, кісейныя блузкі, карсажы, мужчынам — блакітныя гусарскія мундзіры з белымі шнурамі, бутафорскія фракі з чорнага каленкору.

Ставілі таксама «Наталку-Палтаўку», «Запарожац за Дунаем», але касцюмы ўжо не шылі: бацька ездзіў у Кіеў і прывозіў поўныя сундукі гатовых касцюмаў з вядомага тады тэатра Садоўскага. Для «Рэвізора» і «Жаніцьбы» Гогаля, «Вяселля Крачынскага» Сухаво-Кабыліна, п'ес Астроўскага касцюмы браліся ў Салаўцоўскім тэатры напракат. Бацьку добра ведалі ўсюды. Ён сам у маладосці іграў у гэтых тэатрах, і яго энтузіязм горача падтрымлівалі артысты, ішлі насустрач, дапамагалі.

З якім нецярпеннем і асалодай мы, дзеці, чакалі вечара! Забярэмся ў патаемны куток і з заміраннем сэрца наглядаем за ўсім, што адбываецца.

Памятаю, як бацька муштраваў сваіх аматараў. Вось Аксана і Андрэй спяваюць дуэт. Рукі палажылі на плечы адзін аднаму, а стаяць на адлегласці. Бацька, трохі схіліўшыся, свабодна праходзіць паміж імі і абураецца: «Ну, хто гэтак абдымаецца?!» Пачынае паказваць, як трэба стаяць, як рукі трымаць, абняць і г. д. Усе смяюцца.

Гэта ўсё і нам добра запамінаецца. Дзякуючы такім рэпетыцыям, мы, дзеці, ведалі ўсе ролі напамяць, усе арыі, дуэты, і любімымі нашымі гульнямі быў тэатр, мы з дакладнасцю ўзнаўлялі ўсе перыпетыі і персанажы п'ес. Ад гульняў пераходзілі да сур'ёзных пастановак. Вучыліся мы ўсе ў чыгуначным двухкласным вучылішчы, а там маці кіравала дзіцячым драмгуртком...

У 1907 годзе бацька і маці мае сталі дамагацца пераводу ў такі горад, дзе ёсць гімназія. І тут атрымоўвалася так, што бацьку пераводзяць, а маці пакідаюць, ці маці пераводзяць у адзін горад, а бацьку ў другі. Нарэшце маці адважылася — паехала ў Кіеў да начальніка дарог Немяшаева, дабілася аўдыенцыі і выклала яму сваё становішча. Ён міласціва ўсё выслухаў і заявіў, што неабавязкова дзяцей вучыць у гімназіі, дастаткова, маўляў, ім двухкласнага вучылішча. Тут маці не вытрымала і такую істэрыку закаціла... Яна крычала, што апошнюю кашулю з сябе прадасць, а дзеці атрымаюць адукацыю. Начальнік перапалохаўся, прапанаваў маці вады і напісаў рэзалюцыю: перавесці сям'ю ў горад Бендэры.

У 1907 годзе мы туды пераехалі, але ў гімназію паступіць нашаму брату аказалася не так лёгка. Экзамены ўсе мы здавалі на пяцёркі, а месц для нас не аказвалася. Ужо і заняткі пачаліся. Балюча і крыўдна нам — усе вучацца, а мы накупілі кніг і самі займаемся...

І тут дапамог тэатр! Бацька як прыехаў у Бендэры, зараз жа пазнаёміўся з мясцовымі аматарамі і яго запрасілі рэжысёрам у мясцовы гурток. Ён, не доўга думаючы, падрыхтаваў спектакль у карысць... жаночай гімназіі. Ставілі «Вяселле Крачынскага». Збор поўны. Вечар удаўся на славу! Начальніца жаночай гімназіі Яўлампія Пятроўна Салаўёва прыплыла за кулісы, дзякуе бацьку, маці і незнарок гэтак прыбаўляе: «Здаецца, вашы дзевачкі трымалі экзамены ў мяне, якраз вызваліліся месца, заўтра ж прыводзьце іх». Так і нам адкрыліся дзверы гімназіі. І ў нас, дзяцей, стварылася ўражанне, што тэатр — гэта сіла!

І канечне ж, ніводнага вечара ў гімназіі не абыходзілася без нас. Якія дэкламацыі, спектаклі — усюды нас выбіралі. Летам на канікулах прыходзілася працаваць, каб зарабіць на падручнікі і на плату за гімназію. Я з бацькам з 12 гадоў ездзіў рабочым па рамонту тэлеграфнай лініі.

Акрамя ўсяго я захапіўся музыкай. У гімназіі быў духавы аркестр, і я іграў на ўсіх інструментах. Калі ў 1914 годзе капельмайстра нашага прызвалі ў армію, мне даручылі кіраваць гэтым аркестрам.

У нас быў вялікі двор, і мы абсталявалі ў ім хатні тэатр, дзе самі малявалі дэкарацыі, пабудавалі сцэну і летам наладжвалі платныя спектаклі ў карысць раненых. Гімназічны аркестр збіраў шмат публікі, іграў у антрактах. Мы ставілі чэхаўскія вадэвілі, мальераўскія п'есы.

Калі ў 1918 годзе румыны занялі Бесарабію, мы эвакуіраваліся з Бендэр і жылі ў вагонах восем месяцаў, пакуль бацька і маці не ўладкаваліся ў горадзе Вазнясенску. Гэта было ў разгар грамадзянскай вайны. Я паспеў ужо скончыць гімназію. Бацька настаяў, каб я паступіў у Адэскі політэхнічны інстытут. Год я там правучыўся, падрабляючы ў тэатры і аркестры. Летам ездзіў на практыку памочнікам машыніста, але захварэў тыфам. А бацька ад яго памёр... Сям'я галадала, аб далейшай вучобе нечага было і думаць. Мы сталі працаваць у прафесіянальнай трупе. Потым я, маці і старэйшая сястра сталі артыстамі агітцягніка.

Летам 1918 года я з таварышамі пайшоў добраахвотнікам з чырвонымі на фронт. Але ў горадзе Балта мы трапілі ў палон да пятлюраўцаў. Нас зачынілі ў хляве і раніцаю павінны былі расстраляць. Ноччу мы выбраліся з хлява і ўцяклі. Тры дні хаваліся ў кукурузе, потым у адным сяле бабка хавала нас у склепе. Нарэшце мы дабраліся да Вазнясенска, які быў ужо заняты чырвонымі.

Хутка ў горад прыехаў артыст А. І. Аляксандраў і запрасіў нас у трупу Палітасветы. Мы ігралі ў Вазнясенску і ў раёнах. Раз'язджалі па гарадах і мястэчках — Бярозаўка, Каласоўка і г. д. Да іх трэба было дабірацца поездам, на падводах. Вадроўнае жыццё!..

Трупа складалася з 28 чалавек. Кожнае, нават самае невялікае мястэчка, дзе і залы тэатральнай няма, мы не міналі. Прыходзілася іграць і ў школе, і ў канюшні, сваімі намаганнямі майстраваць сцэну. Жыць прыходзілася скопам, дзе прыйдзецца. Нягледзячы на такія цяжкія ўмовы, мы з захапленнем працавалі над ролямі. Я спачатку працаваў у трупе рабочым, суфлёрам, на выхадных ролях. Але вось Аляксандраў у п'есе Л. Андрэева «Дні нашага жыцця» даў мне ролю Блахіна. Я ўвесь у яе ўвайшоў і так сыграў, што Аляксандраў звярнуў, нарэшце, на мяне ўвагу і стаў даваць ролі. У п'есе «Непахаваныя» даў мне сыграць гімназіста Ілюшу, у «На дне» Горкага — Крывога Зоба, у «Без віны вінаватых» Астроўскага — Мілаўзорава і г. д.

У 1922 годзе Аляксандраў сфарміраваў трупу «Працкалектыў», і мы абслугоўвалі цукровыя заводы Кіеўскай вобласці. 1924 год прапрацаваў я ў Нікалаеве. 1925 год — зноў прыехаў у Вазнясенск. У гэтыя гады я працаваў з буйнымі рэжысёрамі: Мядынскім, Струйскім, Чарноблерам, Харламавым, Людвігавым. Прайшоў у іх суровую школу, але такое бадзячае жыццё не задавальняла мяне. Я імкнуўся трапіць у стацыянарны тэатр і сур'ёзна працаваць.

І вось у 1926 годзе ў чэрвені я паступіў у Першы Беларускі дзяржаўны тэатр у Мінску. Мне спадабаўся ўвесь стыль жыцця і творчасці гэтага тэатра, адзінае кіраўніцтва. Тут пачаў усё спачатку — новы калектыў... Праз год-два я стаў вылучацца. Галоўны рэжысёр Е. Міровіч стаў даваць мне дублёрства. Першая мая вядучая роля — у п'есе Міровіча «Калі заляюць верацёны». Я цалкам справіўся з вобразам старшыні фабкома Шыцько, звярнуў на сябе ўвагу. У «Бацькаўшчыне» К. Чорнага мне далі вялікую ролю Паўла Няміры. У 1932 годзе я ўжо іграў у «Скупым» (Гарпагона), а ў «Ваўках і авечках» — Чугунова. Выступаў у спектаклях «Пагібель воўка», «Вочная стаўка», «Партызаны». У 1940 годзе ў п'есе «Хто смяецца апошнім» я іграў ролю Тулягі, за якую быў удастоены Дзяржаўнай прэміі.

Летам 1941 года тэатр паехаў на гастролі ў Адэсу, дзе і застала нас вайна. Нас эвакуіравалі ў горад Томск. Акрамя горада мы абслугоўвалі раёны... А ў 1943 годзе я з брыгадай нашых лепшых артыстаў выехаў на Калінінскі фронт з п'есай «Скупы» і канцэртнай праграмай.

У 1944 годзе, як толькі Беларусь пачала вызваляцца ад фашысцкіх захопнікаў, зараз жа ў красавіку выехала з Томска брыгада ў Гомель, а ў верасні ўвесь тэатр вярнуўся ў родны Мінск. Тут мы паставілі новыя спектаклі «Позняе каханне», дзе я іграў Маргарытава, «За тых, хто ў моры» (Харытонава).

У 1947 годзе мы паставілі п'есу А. Маўзона «Канстанцін Заслонаў». Я іграў рабочага Кроплю. За гэтую ролю атрымаў у другі раз Дзяржаўную прэмію СССР. Праз два гады мяне запрасілі здымацца ў гэтай ролі ўжо ў фільме нашай кінастудыі «Канстанцін Заслонаў»...

Публікацыя І. РЭЗНІКА.

ЧАСОПІСЫ Ў МАІ

ПОЛЫМЯ · БЕЛАРУСЬ · МАЛАДОСЦЬ

«ПОЛЫМЯ»

Майская кніжка часопіса адкрываецца раманам Міхася Машары «Лукішкі». Тут жа друкуюцца таксама паэма Васіля Макарэвіча «Мацярык маленства», апавяданні «Елачка» Анатоля Кудраўца», і «Слімак, пакажы рожкі» Вісарыёна Гарбука і вершы Юркі Голуба.

У раздзеле «Новыя пераклады» змешчаны апавяданні бельгійскіх пісьменнікаў Альбера Эгпарса і Анры Карнелюса, а таксама вершы Уолта Уітмена (да 150-годдзя з дня нараджэння).

Раздзел «Публіцыстыка» складаюць артыкулы «Друк—крыніца грамадскай энергіі» С. Марцэлева і «Пісьменнік і газета» І. Сачанкі.

Надрукаваны таксама артыкулы «Старонкі тэатральнай Ленініяны» А. Сабалеўскага, «Цудадзей музыкі» (да 100-годдзя з дня нараджэння М. Чуркіна) І. Нісневіча і «З мінулага нашае медыцыны» В. Грыцкевіча.

М. Арочка ў артыкуле «Паэзія сатырычнага складу» піша пра сатырычныя вершы М. Танка і П. Панчанкі. Артыкул Р. Гульман прысвечаны некаторым пытанням беларускай тэксталогіі. Артыкул М. Стральцова «Майстар» — пра Л. Ляонава (да 70-годдзя з дня нараджэння).

Багаты ў нумары раздзел «Сярод кніг». Тут друкуюцца рэцэнзіі В. Каваленкі на кнігу Р. Бярозкіна «Пімен Панчанка», Р. Шкрабы — на зборнік апавяданняў І. Шальманава «Дзень пачаўся», П. Макаля — на кнігу З. Астапенкі ў серыі «Бібліятэка беларускай паэзіі», С. Гусака — на кнігу Л. Арабей «Сярод ночы», А. Яскевіча — на зборнік літаратурных пародый Г. Юрчанкі «Вярхом на вожыку», І. Клімашэўскай — на аповесць І. Сяркова «Мы з Санькам у тыле ворага», Ю. Свіркі — на зборнік вершаў Р. Семашкевіча «Леснічоўка».

«МАЛАДОСЦЬ»

У раздзеле «Паэзія. Проза» друкуюцца вершы Генадзя Бураўкіна, Васіля Зуёнка, Генадзя Дзмітрыева, Юркі Голуба і Міхася Кулінковіча, аповесць Барыса Сачанкі «Аксана», апавяданні Анатоля Кудраўца, Міхася Тычыны, Уладзіміра Шыціка.

Багаты і разнастайны раздзел «Публіцыстыка». Тут чытач знойдзе артыкул кандыдата філасофскіх навук Ю. Гусева «Ленінская тэорыя адлюстравання і мастацтва», успаміны аб сустрэчы з Уладзімірам Ільічом былога супрацоўніка Народнага камісарыята працы Л. Сімановіча, артыкул Э. Брука і Л. Юрэвіча «У космасе—праца», нарыс І. Скарынкіна «Дванаццаць тысяч смярцей» — пра людзей мужнай прафесіі—сапёраў, артыкул В. Говара «Гарады аб'ядноўваюць» — пра надзённыя праблемы горадабудаўніцтва, рэпартаж В. Ждановіча з Мінскага Дома мадэлей, артыкул народнага артыста СССР Г. Цітовіча «Старэйшына беларускай музыкі»—да 100-годдзя з дня нараджэння М. Чуркіна, інтэрв'ю А. Гардзіцкага з вядомым беларускім спеваком М. Забэйдам-Суміцкім, артыкул І. Баса «...Дудар між намі ўзрос» — да 150-годдзя з дня нараджэння С. Манюшкі, артыкул Я. Сіпакова «Вершаруб з Доўгай выспы» — да 150-годдзя з дня нараджэння Уолта Уітмена і іншыя матэрыялы.

«БЕЛАРУСЬ»

Часопіс адкрываецца рэпартажам Г. Баршчэўскага «На Магілёўскім аўтамабільным». Тут жа друкуюцца рэпартаж М. Пятровіча з Оршы і М. Уладзімірава з Чэрвеньскага малаказавода, нарыс В. Макарэвіча «Дачка брыгады» — пра брыгадзіра калгаса «Ленінская іскра» Аршанскага раёна Таццяну Цеплякову, фотарэпартаж М. Мінковіча «Пінскія трыкатажніцы», нататкі М. Гур'ева «Аднапалчане» — пра Героя Савецкага Саюза М. Талкачова, нарыс А. Перапяліцы і В. Логінава пра мінчаніна, будаўніка Краснаярскай ГЭС В. Багдановіча, рэпартаж Б. Ульянкі з Навагрудка, які нядаўна адзначыў сваё 850-годдзе, нататкі да 150-годдзя з дня нараджэння С. Манюшкі, да 100-годдзя з дня нараджэння М. Чуркіна і да 100-годдзя з дня нараджэння заслужанага дзеяча мастацтва рэспублікі Я. Кругера.

У нумары надрукаваны шэраг матэрыялаў, прысвечаных Уладзіміру Ільічу Леніну. Сярод іх — артыкул П. Ткачова «Клянуся, буду першым...» — пра побыт сям'і Ульянавых на хутары Алакаеўка ў 1889 годзе, «Трэцяя сустрэча» Б. Бур'яна — аб рабоце Ф. Шмакава над стварэннем вобраза Уладзіміра Ільіча. Леніну прысвечана і апавяданне Васіля Хомчанкі «Шэсць хвілін».

З іншых літаратурных матэрыялаў у часопісе друкуюцца вершы Мечыслава Шаховіча, Анатоля Шаўні, Рамана Тармолы, Анатоля Сербантовіча, Міхася Калачынскага, апавяданне Рыгора Няхая «Мая бярозка», гумарэска І. Падбярэжскага «Дармовы кавалак», працяг аповесці Валянціна Мысліўца «Пасланец Балтыкі».

У раздзеле «Новыя кнігі» змешчаны кароткія рэцэнзіі на кнігі «На зялёнай дарозе» А. Кудраўца, на зборнік «У сэрцы народным», прысвечаны Я. Коласу, на кнігу «Дзень» Я. Сіпакова.

Акрамя гэтага, у майскай кніжцы «Беларусі» друкуецца нямала іншых матэрыялаў.

Малюнак мастака М. Бельскага да апавядання В. Хомчанкі «Шэсць хвілін». («Беларусь»).

Анатоль СЕРБАНТОВІЧ

(«Беларусь»)

ПЕРАВАЛ

Ля бязлюднай і глухой даліны
Несціхана звоняць камары.
Ападаюць яблыкі з галіны
І з падскокам коцяцца з гары.
Горы, горы—
над ракой і морам,
Як гарбы,
падпёрлі неба тут.
І, здаецца,
гэтак блізка горы—
Будзеш там
праз некалькі мінут.
Гэта ўсё хлусня!

За тыднем тыдзень
Перад намі—толькі круцізна.
Можа і ўзыйсці туды не
ўзыйдзем,
Але ўжо навекі будзем знаць,
Што ў гарах,
дзе камяні і сопкі,
Нам здаецца так,
як у жыцці,—
Самым блізкім
перавал высокі,
Мабыць, на які
і не ўзыйсці!

Анатоль ШАЎНЯ

(«Беларусь»)

ВЯСНОВЫ МАТЫЎ

Недзе лясы і палеткі
Бачаць пра сцюжы сны,
А ў нас на праспекце кветкі—
Сінія вочы вясны.

А ў нас па асфальце чыстым
Праз горад бягуць напрасткі
Вясёлыя і ўрачыстыя
Сонцам набітыя грузавікі.

Крычаць вераб'і-гарэзы:
Кожны нечаму рад.
І пахнуць чаромхай, бэзам
Крамяныя вусны дзяўчат.

І сэрца трывожна б'ецца,
Поўнае светлых надзей.
Кажуць, вясною куецца
Шчасце для ўсіх людзей.

Раман ТАРМОЛА

(«Беларусь»)

■ ■ ■

І зноў вясна.
І зацвітае бэз.
І нельга жыць без ясных дзён
і без
Няяснасці—кахаеш ты ці не!
Трывожна мне...
Але й салодка мне!

Я сэрцам напаўняю кожны рух,
Агонь вачэй
І палахлівасць рук.
Увесь я ў прадчуванні адкрыцця
Вялікага зямнога пачуцця.

Мечыслаў ШАХОВІЧ

(«Беларусь»)

ХАДЗІЎ ТУТ ЛЕНІН

Іду па вуліцах,
абмытых ліўнем,
Як па суровых, баявых
гадах.

Па Неўскім я іду,
у Смольны й Зімні,
Па бессмяротных
ленінскіх слядах.
Вось тут хадзіў ён, Ленін,
цвёрдым крокам,
І адступала цемра
перад ім.

І сёння ён ля Смольнага
прарокам
Стаіць вячыстым, мудрым
і зямным.
Я змерыў сотні доўгіх кіламетраў
Праз рэкі, нівы,
вёскі, гарады,
Каб над Нявою
прагна піць паветра,
Якое Ленін
удыхаў тады.

Нява у бераг б'ецца,
нібы мора,
Вітае чайка нас
здаля крылом.

Тут праўдзе адгукнулася
«Аўрора»,
Нібы вясне—пявунні
першы гром.
Пульсуе Ленінград,
святлом заліты,
Ён славу праз гісторыю пранёс.
Чытаю на сівых,
гранітных плітах
Пра подзвіг
і яго суровы лёс...
Я з Ленінградам шчырую размову
Вяду,
нібы з гісторыяй жывой.
Стаіць славуты,
мудры і суровы,
Як крэпасць міру,
горад над Нявой.

Генадзь ДЗМІТРЫЕЎ

(«Маладосць»)

■ ■ ■

Салдату пасцель не мулкая —
Заплюшчыў вочы—
і раптам
Крочыш знаёмымі вулкамі,
Фарсіш пілоткай ля хатаў.

Вітае пеўнямі вёска,
Хаціны ўсміхаюцца вокнамі,
І здзіўлена бабы вохкаюць:
— Сын Антанінін з войска!..

І грукае сэрца няроўна,
Як радасна і трывожна
Перад радзімым парогам
Пыл абтрасаю дарожны.

Ад пацалункаў пяшчотных
Матчыны слёзы сохнуць,
І на маршчыністых шчоках
Усмешка ўсходзіць сонцам.

А над усім над гэтым,
Нібы агеньчыкі ноччу,
Успыхнулі раптам з партрэта
Равесніка-бацькі вочы.

Малюнак В. Шрамякова да апавядання Ул. Шыціка «Агеньчык у цемры» («Маладосць»).

Анатоль Кудравец

БАЦЬКА І СЫН

Апавяданне

(«Маладосць»)

МАКСІМ ведаў, што адразу з лесу будзе спуск у шырокую, вывернутую дугой лагчыну. Потым дарога вільне ўлева, між пыльных лазовых кустоў з разгатымі бярозамі, і як толькі машына ўскочыць на абсыпаны хмызам лабяк, далёка справа і таксама ў лагу будзе малады, высокі і прыгожы дубдвайнік. Адсюль да сяла ўжо не шмат болей за кіламетр.

Быў лес, быў некруты спуск і прыжухлая, пачарнелая подзалаць лазовых кустоў на пад'ёме, але, калі «газік», натужыўшыся маторам, узбег наверх, справа ў лагу дуба не было. Гэта так нечакана было для Максіма, што ён нават падумаў, ці не памыліўся, ці не зблытаў некалі так добра знаёмыя мясціны. Ён яшчэ раз пільна высачыў вачыма нізіну і толькі тады далёка ўнізе, — там, дзе павінен быў стаяць дуб, — угледзеў цёмны раздвоены пень. Быццам два куксатыя пальцы незразумела вялізнай рукі вылазілі з шэра зялёнай зямлі пустога, хоць яшчэ і зелянкавага, панылага логу.

Максім вылаяўся, павярнуў галаву і пачаў пазіраць наперад, на дарогу. Яму стала шкада дуба — гэтага адзінокага высокага прыгажуна: ён ажыўляў, ачалавечваў гэтую сумную пустку. Максім прывык да гэтага дуба, як прывыкаюць да чалавека, да месца, дзе жывеш, да стала, за якім доўга працуеш. Гэта ў нейкім сэнсе быў «яго», Максімаў, дуб. Для Максіма ён быў нешта адно, непадзельнае з сялом, дзе радзіўся і рос, з дзяцінствам, з бацькавай хатай.

Заўсёды, калі ўспаміналася сяло, успаміналіся і гэты дуб і тое, як аднойчы, — Максім тады быў яшчэ зусім хлапчуком і разам з другімі такімі ж падшыванцамі пасвіў на лузе кароў, — гэты дуб уратаваў яго і ўсю іхнюю гамарню ад сустрэчы з ваўком на зямлі, нос у нос. Усе яны тады пазалазілі на дуб і, як вараннё, пачапляліся на ніжнія сукі — ірвалі зялёныя, але ўжо цяжкія, быццам налітыя воламвам, рабрыста-паласатыя жалуды і ўспомнілі пра кароў толькі тады, калі ні з таго, ні з сяго раптам зароў Рыгораў бугай. Яны паглядзелі туды, дзе былі каровы, і ўбачылі, што тыя збіліся ў кучу, а бугай раве, аж стогне, і б'е капытамі зямлю. А яшчэ далей убачылі яго, ваўка. Максіму нават і ў галаву не прыйшло, што гэта воўк. Ён думаў, што нечы сабака прыбіўся да чарады. Але чаму тады раве бык і капыціць зямлю? Усе дзеці закрычалі: «Воўк, воўк! Туй-га! Туй-га!» Тады і Максім здагадаўся, што гэты паджары сабака з тоўстай кароткай шыяй і з хвастом-праўцом—ёсць воўк, і ўжо не спускаў з яго вачэй, аж пакуль той не знік у кустах за канавай. І страшна неяк было, і радасна — ён жа ўпершыню бачыў жывога ваўка і не баяўся яго.

І цяпер гэтага дуба не было — застаўся куртаты вілаваты пень...

Услед за гэтым Максімавы думкі пайшлі пра другое: пра тэлеграму ад бацькі, якую ён атрымаў з тыдзень назад. «А што, калі ў тэлеграме ніякай выдумкі не было, калі тыя тры словы — праўда? Не, не можа быць...» —суцешыў ён сябе. Але трывожны камяк, што затрымцеў у грудзях яшчэ тады, як толькі прынеслі тэлеграму, і на які ён стараўся забыцца ўсе гэтыя дні, зноў захаладзеў, і Максім таўхануў шафёра: давай, браце, хутчэй.

Максім не ўцерпеў сядзець у кабіне, пакуль шафёр развернецца на вуліцы, і выскачыў, як толькі машына прыцішыла ход, і ўжо, калі ішоў да сваёй хаты, зразумеў, што спазніўся. «Не, толькі не гэта... — думаў ён, адчуваючы, як адчайна забілася сэрца і пачалі шклянець вочы. — Гэта мне проста так вярзецца абы-што... І яшчэ гэты дуб...»

На двор Максім ступаў павольна, быццам гэта быў не бацькаў двор, а нечы чужы, незнаёмы... Сабака не забрахаў — пазнаў Максіма, але пад ганак не пабег, застаўся ля будкі.

Максім напружана ўзіраўся ў вокны, тужыўся ўлавіць за імі родны твар, але вокны былі цёмныя і маўклівыя, завешаныя фіранкамі, застаўленыя вазонамі. Ля парога на душы трохі адлягло: сенцы не былі замкнутыя. Значыць, нехта дома. Нехта... Вядома, хто — яна, маці...

Адчыніў дзверы і адразу адчуў, што ў хаце нядаўна быў нябожчык. Непрыемна-саладжавы пах зялёнай елкі, паленага воску і яшчэ нечага густога і даўкага стаяў тут. Максіма быццам усяго абварыла. Ён ірвануў дзверы ў другую хату — там было пуста і ціха. Абабег вачыма вуглы, зазірнуў на печ — нікога. І тады ў куце, на стале, ніжэй ручнікоў, што звісалі з абразоў, побач з завешаным тэлевізарам, убачыў матчын партрэт. Быў ён у чорнай акаёмцы...

Максім апусціўся на крэсла.

Мінут праз пятнаццаць у хату ўвайшоў бацька.

II.

Яны сядзелі ля парога, за сталом, засланым старой дзе-нідзе пашмулянай цыратай. Гэта і не стол быў — звычайная невысокая шафка, у якой хавалі хлеб, цукар, такі-сякі посуд, і сядзець за якім было няёмка: ногі ўпіраліся ў дошкі...

Максім быў спіной да акна, адкінуўшыся назад, на пачарнелы дубовы падаконнік. Бацька сядзеў напроці, склаўшы абедзве рукі на стол. Левая рука, — сагнутая крукам, скалечаная ў вайну разрыўной куляй—разанула якраз па сухажыллі, ніжэй вялікага пальца,—ляжала нерухома, у правай ён трымаў шклянку з гарэлкай.

Другая шклянка стаяла на другім рагу стала, ля Максіма.

— Ну, то цягні... Нічога тут не пераменіш. Ці прыехаў бы ты, ці не—ёй ужо было ўсё роўна. Яе ўжо нішто не магло ўратаваць. Рак. Хай ёй добра там будзе.—Бацька выпіў гарэлку, падчапіў на відэлец гурок. Максім маўчаў, густа дыхаў, нешта напружана думаючы. Цёмна-шэрыя вірлатыя вочы яго пазіралі ваўкавата, тоўстыя мяккія губы былі моцна сцяты.

— Я не думаў, што гэта так сур'ёзна... — разарваў зліплыя губы Максім.—Ведаў, што здароўя ў яе няма, але ж яна заўсёды такая вясёлая, быстрая была... І тады, пазалетась, як мы ўсёй сям'ёй тут былі... Вы ж і тады адбілі тэлеграму, што ёй надта нядобра. Прыязджаем, а яна ў градах калупаецца. Здаровая, смяецца. Кажа, даўно не бачыла, паглядзець на вас захацелася...

— Здаровая... Якое там ужо здароўе было. Поўзала, варушылася...

— І цяпер прынеслі тэлеграму... Дзе ж гэта яна: здаецца ж, браў з сабой?—сын ажывіўся, палез у пінжак, дастаў кашалёк.—Ага, во: «Прыязджай, маці памірае». Мяне як хто таўхануў: не, тут не проста так... Прыйшоў дамоў, кажу Лене: трэба ехаць. Прачытала яна тэлеграму і кажа, што, мусіць, мама зноў засумавала, зноў сыночка свайго пабачыць захацела...

— Бач, раскумекала .. «Засумавала»... «Пабачыць захацела»,—бацькавы губы дрогнулі, аб'ехалі ўніз.—А калі і пабачыць... Самі вы хоць раз прыехалі, так, самадумам, без тэлеграмы? Ды шчэ якая тэлеграма трэба? Страшная... Каб ці памёр, ці паміраў. Дык во—прыехаў, пабачыўся...— Бацька разгарачыўся, — шэрыя, абсыпаныя няўтульнай натапыранай шчэццю шчокі яго зачырваненіся, — гаварыў злосна, як старое, даўно набалелае.

— Калі ж гэта чортава работа...—вяла адказаў сын.—Саўгас цэлы на плячах. Круглы год, як белка, круцішся. Не тое, дык другое... І дзе сам не павернешся—толку не будзе...

Бацька, які пасля сваёй раптоўнай успышкі аціх і сядзеў, насупіўшыся, не ўтрываў, зноў падаў глухі голас:

— Я заўсёды быў проці гэтых тэлеграм. І ёй казаў: жывеш і жыві. Захоча, дык прыедзе. Дык дзе ты! Як што якое,—ці пісем доўга няма, ці сон які сасніць,—дык усё ай-я-яй: як там Максімка, ці ладна там у іх, ці не бяда якая? Бабская парода. І гоніць на пошту: дай тэлеграму. Тыя разы, дык я яшчэ і туды, і сюды. А тут ніяк не сумяваўся. Надта ж ужо яна слабая была і надта прасіла.

— А я і не спяшаўся...—Сын сціснуў рукой скроні.—Праз два тыдні водпуск. Дасталі пуцёўкі ў Сочы—і мне, і Лене. Хоць позна, але ж гэта Сочы... Думаў заедзем да вас дні на тры, а адсюль далей, на поўдзень. Дзяўчаты б у вас пабылі... Люда дужа хацела да бабы. І Вера...

— Дык чаму ж сёння адзін прыехаў? Чаму ні Лену, ні дзяцей не ўзяў?

— На сэрцы было неспакойна. Рашыў прыехаць адзін, паглядзець—што, як. А пасля паслаць шафёра—хай бы сям'ю прывёз. Ажно нічога ўжо не трэба...

— Не трэба...—бацька паківаў галавою, памаўчаў.—Памірала крэпка, трудна... Болі страшныя перанесла...—Зноў падумаў і—як узарваўся:—Ды не сядзі ты, выпі!

— Не магу.—Максім заміргаў, закусіў губу: яна раптам пачала дробна-дробна дрыжаць.

— Выпі. А сабе я шчэ падбаўлю,—бацька наліў паўшклянкі, выпіў: «Хай ёй там добра будзе».

Выпіў і сын.

Цяпер яны абодва сядзелі, прыхінуўшыся да стала, усклаўшы на яго рукі. Былі яны абодва, як дзве натапыраныя, падобныя адна на адну птушкі: вялікагаловыя, даўганосыя, з моцнымі вострымі сківіцамі. І на тварах у абодвух было нешта жаласнае, пакутніцкае.

У хаце прыкметна пашарэла: на дварэ ткаўся спакойны непрыкметны дождж. Максім устаў, падышоў да стала ў куце, узяў у рукі матчын партрэт і раптам абсунуўся на тэлевізар, затросся плячыма. Бацька зморшчыўся, заёрзаў па ўслоне. Сын узняў твар:

— Чаму ж не далі другой тэлеграмы? Ну, хоць пасля таго, як памерла?

— Мы ж не ведалі, што ты не прыедзеш... Ды і памерла яна скора... Тэлеграму табе адбілі вечарам, а назаўтра, пасля снедання... яе не стала...

У варотцах бразнула засаўка, і па двары прайшла жанчына ў цёмнай хустцы. Максім пазнаў жанчыну—гэта была цётка Маланння. Жыла яна на іхнім пасёлку і даводзілася ім нейкай далёкай радней. Яна ўвайшла ў хату—худая, прыгорбленая. Прывіталася.

— Я як убачыла машыну, так і падумала, што, мусіць Максім прыехаў. Позненька, а прыехаў... Каму ж, думаю, быць, як не яму?—Голас яе быў сухаваты, з нізкім распевам, і пакуль усё гэта гаварыла—яна стаяла ў парозе, потым прымасцілася на крэсла ля сцяны.—А дзе ж машына? Ці адправіў куды? Не відаць нешта?—руплівa спытала пад канец і нацэлілася жвавымі вачыма на Максіма.

— Адправіў назад у саўгас. Сам цягніком паеду,—адказаў Максім.

Бацька пакорпаўся ў шафцы, дастаў шкляначку.

— Сядзь з намі, Малання, выпі. Шчэ раз памянём Марыну...

— Не-не, не буду,—Малання затуліла рот рукой.—Я і так яе памінаю. Кожную ночачку прыходзіць да мяне, сніцца. Мусіць, і я скора туды пайду... Як вы там, Максімка? Нешта ж пабладжэў ты супраціў таго разу. Ямкі пад вачмі, твар нейкі цёмны. Ці працы шмат?

— Хапае,—ціха адказаў Максім. Ён не любіў цётку Маланню за назойлівую хваравітую цікаўнасць да ўсяго, за яе язык, і яму непрыемна было, што яна прыйшла цяпер, калі ў яго на душы і так было пагана і калі не хацелася ні гаварыць, ні слухаць нікога.

— Ці здаровы дзеці? Як Верачка? Вялікая ўжо, мусіць?—не адступалася цётка Малання.

— Ага, вырасла.

— Харошая дзевачка, хай здаровая будзе. Помню, тым разам вы прыязджалі. Прывяла яе Лена да мяне: хай, цётачка, пагуляе трохі — сама ці то ў грыбы, ці то ў ягады сабралася. А што мне—хай пагуляе. Я сяджу, бульбу абіраю. Забаўлялася, забаўлялася Верачка, а потым—квіт у дзверы: пайду дамоў. Я ёй і тое, і сёе, і семак прынесла, і кветак з гародчыка нарвала,—у мяне ж іх усякіх,—не-е, нічога не міла, пайду і пайду. І пайшла. Выскачыла на вуліцу і бягом па дарожцы ў гэты канец. Выйшла і я—як жа адну пусціш, дзіця непрывычнае? Іду следам, пасу. Убачыла яна, што я ўслед іду, стала: «Не ідзі за мной!» І ножкай па зямлі тупае, смешна так. Не ідзі, і ўсё тут. Яна стаіць і я стаю. Яна кранецца — я іду. Падышлі да вашага двара— у двор не пускае: «Гэта наш двор», Ну, ваш дык ваш. Зайшлі ў хату. Хацела я сесці, дык зноў не: «Не садзіся, гэта наша хата». Што ні прасіла я, што ні абяцала—не і не. Так і прастаяла я ў парозе, пакуль Лена з лесу не вярнулася. Упартая дзевачка, пацешная...

— Дзеўчына з характарам, — кіўнуў галавой Максім.

— Упартая, — паўтарыла Малання.—Па бацьку, мусіць, пайшла. Максім малы, помню, таксама такі быў... Ці помніш, як за маім коцікам паляваў? За чорненькім... У які,—здаецца, у другі,—клас хадзіў тады?... Не помніш?.. Даўно ж было... Можа і забыўся... А я помню... Паляваў, паляваў, пакуль не ўходаў... І трэба ж—прынёс ка мне на соткі, за стопку, выкапаў магілку, трэсачкамі абклаў, зямлёй прысыпаў, а зверху, па зямлі, крыжык з каменьчыкаў выклаў...

— Ну, ты шчэ што ўспомніш... Трэсачкамі абклаў... Калі забіў—так яму і трэба было, мусіць, памаўзлівы крэпка быў,—зазлаваў раптам на Маланню бацька.

— Ага, так і трэба... А што б ты сказаў, каб нехта твайго сабаку забіў?

— Нічога б не сказаў... І зноў жа, зраўняла ката з сабакам...

— Ведаю, як бы не сказаў... Галаву скруціў бы.—Малання сама як бы зазлавалася, устала.—Ну, пабягу дамоў... Гэга ж я так, паглядзець Максіма, доўга не прыязджаў. А цяпер пабягу,—і яна скоранька пратупала па хаце, потым мільгнула паўз акно.

— І заўсёды так: прыйдзе, развярэдзіць душу і—пайшла... А ты пераЖывай... Ката прыпляла... Што да чаго?..

Гэта сказаў бацька ціхім, быццам вінаватым голасам і паглядзеў на сына.

Той маўчаў.

III.

Назаўтра цэлы дзень бацька з сынам былі разам. Схадзілі на могілкі, пастаялі ля магілкі з новым дубовым крыжам. Угары быў ён абвязаны беленькім строгім фартушком.

Абодва мужчыны былі спакойна-пахмурыя, у абодвух мокра блішчалі вочы. Магілка з бакоў была абкладзена зялёным дзёрнам, зверху пасыпана мяккім жоўтым пяском. Недзе ля крыжа сын убачыў ладную грудку цёмнай зямлі з белымі, неперапрэлымі, карэньчыкамі. Асцярожна ўзяў яе, патрымаў, саграючы цяплом сваёй рукі, у задуменні расцёр, рассеяў па магіле.

Пасля яны хадзілі па садзе—няўтульным і чорным ад восені і ўчарашняга дажджу—ціха, як хворыя, перагаворваліся. А пад вечар сын ад'язджаў. Абодвум было цяжка: бацьку—заставацца, сыну—ад'язджаць.

— Можа трэба помач якая?—спытаў сын, ужо на двары, зірнуўшы бацьку ў твар. Толькі цяпер ён убачыў, што бацька за апошнія гады моцна здаў—завастрыўся падбародак, пасівелі валасы, пастарэла і пасеклася вострымі сухімі складкамі скура на шыі. Пякучы жаль да бацькі захліснуў Максіма. Ён раптам адчайна, да слёз на вачах зразумеў, што перад ім адзіны, самы дарагі чалавек на зямлі і што ён патрэбен яму, Максіму. Максім хацеў пашкадаваць гэтага чалавека, але не ведаў, як гэта зрабіць, таму тантаўся, пераступаў з нагі на нагу.

— Помач...—глуха, у роздуме перапытаў гэты чалавек.—Якая помач... Дах трэба перабіраць. Можа толі дзе дастанеш...

— Я прышлю шыферу. Яшчэ што?

— Нічога. Хіба кафлі на печ?..

— Добра. Я і печніка прывязу. Ёсць у нас чалавек.

Бацька кіўнуў галавой. Сын стаяў у нерашучасці.

— А хто гэта, тата,—загаварыў ён, надаючы голасу спакой, — хто гэта дуб спілаваў? Той, дваннік у лагчыне?

— Той? Іванька з сынам. Шчэ летась. Падрубы ў хляве паднавілі...

— Хіба нідзе не маглі знайсці дрэва, акрамя гэтага?

— А навошта шукаць? Шукаць—гэта ісці ў лясніцтва, выпісваць, везці аднекуль. А гэты—пад бокам. І бясплатна...

— І ўмудрыліся ж спілаваць, так высака над зямлёй...

— Захочаш, дык усё зробіш. Ёсць злосць—розуму няшмат трэба. Ну, ладна, ідзі, а то на цягнік спознішся...

— Ага, пайду. Бывайце.

— Бывай.

Калі сын павярнуў за вароты, бацька ўзышоў на ганак. Да яго падбег сабака, лізнуў у руку. Бацька пагладзіў яго па галаве.

Юрка ГОЛУБ

(«Полымя»)

ПЕРАМОГА

І не шкада, што пастарэлі
Зачыны сдаў і прамоў.
Было ж сузор'е перамог—
Салюты падаюць на стрэхі!

Рука разгублена лавіла
На шчасце знічку у далонь.
Вяртала родзічаў здалёк
Абдымкаў вольная лавіна.

Дыміла горача пад крокам
Папараў парная ралля.
І, нібы радасны раяль,
Спяпілі клавішамі кроквы.

Хавалі,
Сеялі,
Радзілі
Пад гул уквечаных сталіц.

Сляза прапальвала сталы.
Жыты калосяцца Радзімы.

Над вечнаю салдацкай зоркай
Гудзе ў галлі зялёны гром.
Бяда не пройдзе напралом,
Як той свінец праз гімнасцёрку...

Васіль ЗУЁНАК

(«Маладосць»)

■ ■ ■

Люблю цікаваць
неўпрыкметкі, здалёк,
Як сонца
промнем, бы ніткай
вашчонай,
Прысеўшы ў бары на смолкі
пянёк,
Сшывае два полагі—белы і чорны.

І ціха на мройлівы небасхіл
Кладзецца вечар чырвонаю
прошвай,
І драч у драчыхі —
дзень быў сухі—
Горла змачыць чагосьці
выпрошвае...

Туман,
як на прасніцах,
на суках
Кудзелю чапляе—
і сонца
Да золаку будзе ніткі сукаць,
Залатыя круціць верацёнцы.

Бо трэба ж
дзень новы і ноч
састрачыць,
Каб не разлезлася вечнасць,
Як «індпашыўскі» касцюм на
плячы,
Адфастрыгаваны па плане
сустрэчным...
...Вось так і ў мяне—
турбот
аж кішыць,
Сонца—па рупнасці—брат мой.

Я тут, на зямлі, каб мінулае
сшыць
З будучым моцнаю дратвай—
Баразнамі ў полі,
пракосамі траў,
Істужкамі рэк, зберажоных
ад згубы,
Лясамі — на страх гарлахватам-
вятрам,
Узняўшым над Начай свінцовыя
трубы
Крутымі дарогамі—каб не драмаў
На спраўных харчах у рыпучым
абозе,
І сэрцамі—дзе не наследжваў
дарма,
Дзе сцюжам
надзею не даў замарозіць,
А матчынай песняю —
каб глыбіня
Любові і памяці
не дрыгвянела,
Как летуценняў крыніца штодня
Паіла людзей
і крылата звінела.

«НЕМАН» № 5

«Крывёю сэрца» — так называецца надрукаваная ў часопісе нізка вершаў беларускіх паэтаў, якія загінулі на франтах Вялікай Айчыннай вайны, — Л. Гаўрылава, М. Сурначова, А. Коршака, З. Астапенкі, А. Ушакова, А. Жаўрука (прадмова і пераклад вершаў Д. Кавалёва). Таксама надрукаваны вершы І. Бурсава і Э. Агняцвет (пераклад І. Васілеўскага і А. Клёнава).

Проза прадстаўлена раманам М. Герчыка «Аддаеш назаўсёды», апавяданнем В. Гарбука «Маладыя ранні», дакументальнай аповесцю І. Нікалаева «Пах пораху». У часопісе змешчана эсэ М. Стральцова пра Максіма Багдановіча — «Ад Максіма-кніжніка пачатак» (пераклад А. Бляева і П. Кабзарэўскага).

У раздзеле «Публіцыстыка» — артыкул А. Юданава «Хутары ля дарог», аб жыцці чыгуначных рабочых-рамонтнікаў. Пад рубрыкай «Наш каляндар» адзначаюцца 450-годдзе з дня нараджэння Леанарда да Вінчы, 150-годдзе з дня нараджэння Уолта Уітмена і Станіслава Манюшкі, 100-годдзе з дня нараджэння М. Чуркіна, 70-годдзе народнага артыста БССР Ц. Сяргейчыка.

У раздзеле «Чалавек і прырода» друкуюцца ўрыўкі з кнігі вядомага вандроўніка Ф. Чычэстэра «Джыпсі Мот плыве вакол свету» (пераклад з англійскай мовы А. Вейзе).

МОВА САВЕЦКАЙ АРХІТЭКТУРЫ

Андрэй ІКОННІКАЎ,
доктар архітэктуры

ПЫТАННІ тэорыі і гісторыі архітэктуры цесна звязаны паміж сабой. Не ведаючы гісторыі архітэктуры, яе нацыянальных традыцый, гісторыі будаўнічай тэхнікі і перспектыў яе развіцця — нельга ствараць новыя канцэпцыі ў тэорыі савецкай архітэктуры, намячаць далейшыя шляхі яе.

Гісторыя — фундамент тэорыі, а тэорыя ў той жа час дазваляе па-новаму падысці да гістарычных з'яў не кан'юнктурна, глыбей раскрываць сэнс з'яў.

Нас цікавяць праблемы агульнай тэорыі архітэктуры — яе філасофскае асэнсаванне, яе значэнне ў грамадстве, яе сацыяльныя задачы. Даследаванні сацыялагічных праблем павінны раскрыць сувязь архітэктуры з канкрэтнымі з'явамі жыцця грамадства, іх адлюстраванне ў архітэктуры як адзінай сістэме.

Яшчэ адна, здавалася б, прыватная праблема — захаванне помнікаў архітэктуры ва ўмовах імклівага росту і якаснага развіцця гарадоў, калі новае ствараецца ў велізарных маштабах. У Маскве, напрыклад, за апошняе 50-годдзе пабудавана ў пяць разоў больш жылых дамоў, чым мелася ў нашым горадзе да Кастрычніцкай рэвалюцыі. Значыць, усё створанае за папярэднія стагоддзі складае сёння менш як 15 працэнтаў забудовы Масквы, астатняе прыпадае на пабудаванае за гады Савецкай улады, асабліва за пасляваенныя гады. Старое непазбежна паступова скарачаецца, знікае. Архітэктарам неабходна правільна вырашыць, што ў новым асяроддзі горада павінна захавацца як гістарычная каштоўнасць, а што непазбежна павінна адысці, саступіць месца новаму.

Што зберагчы, напрыклад, на Неўскім праспекце ў Ленінградзе? На праспекце стаяць паўтара дзесятка цудоўных помнікаў архітэктуры сярод многіх будынкаў, якія не ўяўляюць, здавалася б, каштоўнасці, калі разглядаць іх асобна, а не ў комплексе з цудоўнымі тварэннямі лепшых архітэктараў мінулага. Але ў ансамблі ўсё гэта стварае адзінае цэлае, якое адлюстроўвае пэўны перыяд рускай гісторыі. Калі замяніць малакаштоўныя старыя пабудовы сучаснымі дамамі, пагасне і архітэктурная каштоўнасць выдатных помнікаў, знікне ансамбль як матэрыяльны вынік гісторыі, як усталяванае мастацкае адзінства.

Тым не менш архітэктару даводзіцца многае папраўляць у старой забудове. Сярод будынкаў з мастацкай і гістарычнай каштоўнасцю часта ўкліньваюцца выпадковыя збудаванні, адзначаныя элементарнай няўмеласцю, калісьці няўдала рэстаўрыраваныя і папсаваныя, так што гістарычна каштоўнае ў ансамблі аказалася скажоным, сапсаваным.

У горадзе трэба пазбягаць стварэння раёнаў-музеяў, горад павінен быць адзіным, цэласным арганізмам, у якім беражліва захоўваецца яго непаўторная своеасаблівасць.

Каб зразумець, чаму ў старажытны ансамбль Маскоўскага крамля архітэктары палічылі магчымым упісаць сучасны будынак Палаца з'ездаў, трэба ўспомніць, што ўвесь ансамбль створаны не адразу, а развіваўся ў розныя перыяды, дапаўняўся і ўзбагачаўся кожны раз тым, што было сучасна для дадзенай эпохі, яе культуры. Натуральна, што і наш час унёс у гэты адкрыты для развіцця ансамбль зусім апраўданае дапаўненне. Кожнае стагоддзе пакідала ўласцівыя яму рысы, не стылізуючы новыя пабудовы пад старыя, не падганяючы адну пабудову пад другую, не пераймаючы мінулага, а паважаючы яго. Гэта традыцыя рускай архітэктуры развіваецца і ў наш час. Спецыялісты займаюцца пошукамі рашэнняў, якія дазваляюць, не разбураючы гістарычных помнікаў, арганічна ўвесці іх у новую забудову, спалучаць старое і сучаснае ў сістэме гарадоў, якія растуць і абнаўляюцца.

Адна з галоўных задач савецкай архітэктуры — абгрунтаванае прагназіраванне яе развіцця на бліжэйшае стагоддзе. Праблемы будучага ўжо сёння неабходна як мага дакладней прадугледзець, каб не ствараць тое, што не вытрымае праверкі часам, не згодзіцца нашым нашчадкам. Капітальнасць канструкцый сучасных жылых будынкаў разлічваецца на сто гадоў. Але трэба ўлічваць, што канструкцыі могуць захавацца, а прызначэнне будынка або збудавання зменіцца адпаведна іншым умовам жыцця грамадства. Канечне, мы будуем сёння для сябе на сродкі, якія ёсць у нашым распараджэнні, але мы абавязаны падумаць і аб тым, як можна будзе выкарыстаць нашы пабудовы ў будучым.

Усё ўзрастаючы вольны ад работы час людзей таксама ставіць перад архітэктарамі новыя задачы, якія трэба вырашаць перспектыўна. Калі скарачаецца рабочы дзень, дык праблему вольнага часу трэба вырашаць у межах горада. Калі гаворка ідзе аб скарачэнні рабочага тыдня, дык гэта ўжо праблема, якая вырашаецца ў межах і горада, і яго прыгараднай зоны. А калі ўявіць сабе, што савецкі чалавек у будучым атрымае больш працяглы водпуск, праблема вызваленага часу будзе патрабаваць вырашэння ў маштабах вялікіх тэрыторый, на якіх будуць створаны новыя курорты, гэта значыць мерапрыемстваў, сістэма якіх павінна ахапіць тэрыторыю ўсёй краіны.

Горад — вельмі складаны арганізм, у якім усё ўзаемазвязана, таму і прагназіраванне яго развіцця вядзецца не па разрозненых фактарах, не ў плане прыватных гіпотэз. Каб прааналізаваць агульную сістэму, стараюцца мадэлі, супастаўляюцца факты ў іх сукупнасці і толькі пасля гэтага робяцца вывады. Групы творчага мадэліравання ў нашым інстытуце падабраны, у асноўным, з маладых архітэктараў, прыкладна з дзесяцігадовым вопытам практычнай работы, якія добра ведаюць, такім чынам, сучасную практыку праектавання і будаўніцтва. Арганізаваны такія групы ў нас параўнаўча нядаўна, але створаныя імі мадэлі — гіпотэзы горада будучыні — аказаліся даволі цікавымі, прыцягнулі, напрыклад, увагу зарубежных вучоных і архітэктараў на Міжнароднай выстаўцы ў Мілане. Архітэктары-сацыёлагі, архітэктары-прагназісты — гэтыя спецыяльнасці ў нас асвойваюцца па ходзе распрацоўкі перспектыўных праблем савецкай архітэктуры. Нас цікавяць ключавыя праблемы: што такое горад, якія яго сацыяльныя функцыі, што вызначае жыллё будучага, як адаб'ецца на ім змена структуры сям'і, яе патрабаванняў, якую ролю адыграюць зносіны людзей там, дзе яны жывуць, якія перспектывы развіцця маюць формы такіх зносін.

Наколькі зносіны людзей у калектыве жылога комплексу звязаны з іх інтарэсамі, тэрытарыяльнай блізкасцю і іншымі прычынамі? Якія з гэтых прычын вызначальныя, з якімі архітэктар павінен лічыцца пры праектаванні будынкаў і размяшчэнні забудовы? Як, напрыклад, найбольш мэтазгодна размяшчаць месцы грамадскага харчавання, відовішчныя прадпрыемствы? Норавы і густы людзей розныя, а архітэктар павінен не толькі іх ведаць, але і пастарацца задаволіць, улічыўшы ўсё яшчэ на стадыі праектавання. Гэта адлюстроўваецца ў тыпах планіроўкі кватэр, дома, мікраараёна і, нарэшце, горада ў цэлым.

Даследаванне ўсіх сфер чалавечага жыцця і дзейнасці ў мінулым і сучасным дапамагае прагназіраванню. Тэарэтычныя даследаванні па гэтых пытаннях сістэматызуюцца і публікуюцца ў перыядычным друку, спецыяльна выдадзеных зборніках, абмяркоўваюцца на навуковых сесіях у інстытуце.

Асаблівую ўвагу вучоныя і архітэктары ўдзяляюць развіццю эстэтычных праблем савецкай літаратуры. Гэта праблемы не асобных форм будынкаў і збудаванняў, а вышэйшай арганізацыі асяроддзя горада ў цэлым. Савецкі архітэктар заклікаць ствараць такія мастацкія вобразы, якія ярка і глыбока адлюстроўваюць наш сённяшні дзень, падказваюць людзям уласцівы нашаму грамадству стыль паводзін, развіваюць густ.

Канструяванне мастацкай мовы савецкай архітэктуры — працэс не завершаны, нешта ў ім адмірае ў сувязі са зменай умоў жыцця, нешта адкладваецца, узбагачаецца. Яго яшчэ трэба ствараць нашым архітэктарам.

АДН.

Госці Мінска. ДОБРЫ ДЗЕНЬ, СТАРЫ ЗНАЁМЫ!

Зноў да мінчан прыехаў вядомы польскі ансамбль народнай песні і танца «Шлёнск». Гэты калектыў з вялікім поспехам выступаў у Палацы спорту, паказаў цікавую і разнастайную абноўленую праграму.

Гарняцкія песні і танцы, народны шлёнскі «Трояк», танцы «Куявяк» і «Абэрак», жартоўная песня «Дзядуля» і гратэскавая песенька «Разбойнікі» панарылі пяцітысячную аўдыторыю. Мастацкі кіраўнік Станіслаў Хадына, харэограф Эльвіра Камiньска, харавы калектыў і танцавальная група зрабілі ўсё, каб данесці да гледача скарбы польскага фальклору.

Праграма «Шлёнска» — прыклад сапраўды мастацкай гармоніі, высокага артыстычнага густу і натхнення. Ансамбль яшчэ раз дэманструе невычарпальныя багацці народнай фантазіі, шчодрага гумару, сонечнай радасці.

Ул. КІТАС.

ПРЫСВЕЧАНА ПАЭТУ-ЗЕМЛЯКУ

Магілёўская абласная бібліятэка падрыхтавала і разаслала раённым і сельскім бібліятэкам вобласці метадычную брашуру, прысвечаную жыццю і творчасці паэта-земляка, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР імя Янкі Купалы Аляксея Пысіна. Адкрываецца брашура кароткай біяграфічнай даведкай паэта. Далей змешчаны агляды артыкул аб творчасці А. Пысіна, бібліяграфія яго кніг для дарослых і дзяцей. У асобным раздзеле сабраны творы паэта, прысвечаныя непасрэдна Магілёўшчыне. Асобны раздзел прысвечаны таксама літаратуры аб жыцці і творчасці паэта-земляка. У другой частцы брашуры змешчаны метадычныя матэрыялы для літаратурнай віктарыны «Ці добра ведаеце вы творы Аляксея Пысіна», бібліяграфія вершаў і паэм для чытальнікаў, іншыя матэрыялы для канферэнцый і літаратурных вечароў па творчасці паэта.

Падрыхтавалі брашуру супрацоўнікі бібліятэкі В. Арцём'еў, В. Багачова, Н. Масленікава, У. Сакалоўскі і Р. Шаўцова.

Матэрыялы брашуры — добры дапаможнік не толькі для бібліятэкараў, але і для работнікаў клубаў, дамоў і палацаў культуры, для настаўнікаў.

А. ЕСАКОЎ.

ЧЫТАЧЫ ПАВЕДАМЛЯЮЦЬ

□ У Гродзенскім педагагічным інстытуце імя Я. Купалы адбылася канферэнцыя, на якой будучыя настаўнікі абмеркавалі новую аповесць В. Быкава «Круглянскі мост».

М. МЕЛЬНІК.

□ Драматычны гурток Выдранскага сельскага клуба Краснапольскага раёна паставіў спектакль па п'есе Л. Карнюшына «Хай плачуць жураўы». Новую работу аматараў самадзейнай сцэны цёпла прынялі рабочыя саўгаса «Завадоцкі», дзе выступалі драмгурткоўцы.

С. СЯМЁНАЎ.

□ Вялікую дапамогу сельскім кнігалюбам Ашмянскага раёна аказваюць грамадскія распаўсюджвальнікі кніг. Актыўна распаўсюджваюць кнігу сакратар камітэта камсамола Барунскай сярэдняй школы Я. Гарлуковіч, машыністка раённай газеты Л. Кучынская, работніца раймага Р. Вінаградава і іншыя. Зараз у раёне сотні сямей маюць асабістыя бібліятэчкі.

Г. НЕЎПАКОЕЎ.

□ У калгасе «Рабочы шлях» Полацкага раёна—сем брыгад. І кожная мае свой добраўпарадкаваны клуб. Праўленне калгаса набыло для іх тэлевізары, баяны і акардэоны, а ў цэнтральным клубе ў вёсцы Арцюхі ёсць поўны камплект музычных інструментаў для духавога аркестра.

Сёлета на культурныя патрэбы калгас выдзеліў шэсць тысяч рублёў. Гэтыя сродкі будуць скарыстаны для таго, каб набыць мэблю і касцюмы для артыстаў сельскай сцэны.

А. АРЦЁМАЎ.

□ Тэатральны калектыў Палаца культуры Гомельскага абласнога ўпраўлення бытавых паслуг пазнаёміў гледачоў з сваёй новай работай—спектаклем па камедыі Мальера «Тарцюф». Самадзейныя артысты, рэжысёр спектакля І. Матросава, мастак А. Савіч натхнёна працавалі над гэтым спектаклем. Прэм'еру цёпла сустрэлі гледачы.

Ф. КУРАС.

ПА ВЫСТАВАЧНЫХ ЗАЛАХ. НАЗІРАЛЬНАСЦЬ, ФАНТАЗІЯ, ГУСТ

Кампазіцыя «Алег Пратапопаў».

Пяшчота.

Курна-раба.

«Дык пайдзі і паскачы».

Як толькі выпадзе вольная хвіліна, архітэктар Леў Мікалаевіч Пагарэлаў адпраўляецца ў лес. Ён палюе за дзівосамі, якія творыць вялікі мастак — прырода.

Не заўсёды Льву Мікалаевічу спадарожнічае шчасце. Бывае, што праходзіць дзень цэлы па лесе і нічога не знойдзе. Але не бяда — сустрэчы з прыродай заўсёды прыносяць радасць.

Вынікі сваіх вандраванняў па лясах Беларусі за апошнія пяць гадоў Л. Пагарэлаў паказвае на выстаўцы «Прырода і фантазія», якая экспануецца зараз у мінскім Доме архітэктара. Дэманструецца больш за 30 яго работ, арыгінальных, непадобных адна на адну. Каб надаць кампазіцыям пэўнае гучанне, каб яны перадавалі настрой і характар «героя», Леў Мікалаевіч смела эксперыментуе. Выкарыстоўвае метал, камень, паліруе і таніруе дрэва. Таму работы такія розныя і па задуме і па тэхніцы выканання. Імі захапляешся, на іх глядзіш з добрай зайздрасцю.

Вось прыгожы пластычны «Акрабатычны эцюд», дынамічная кампазіцыя «Алег Пратапопаў».

Насмешлівыя і грозныя, гарэзлівыя і задуменныя — «Пяшчота», «Хто сказаў — цара не трэба?», «Мастадонт», «Буравеснік», «Танцуючая венерыянка», «Дык пайдзі і паскачы», «На старт», «Гаспадыня Меднай гары»... Усё не назавеш, бо ў кожнай рабоце бачыш смелы палёт фантазіі, высокі густ сапраўднага мастака.

Выстаўка «Прырода і фантазія» выклікала шмат водгукаў. Старэйшы мастак Беларусі, заслужаны дзеяч мастацтваў рэспублікі Л. Лейтман напісаў у кнізе водгукаў пра работы Л. Пагарэлава: «Ён востра бачыць, стварае самыя нечаканыя кампазіцыі. Лічу надзвычай цікавымі пошукі, узятыя з дзівосных з'яў прыроды, якая сама з'яўляецца крыніцай здзіўляючых пластычных рашэнняў».

«Нас уразіла ваша вялікая фантазія, — пішуць будучыя архітэктары, студэнты Беларускага політэхнічнага інстытута, — уменне знайсці і паказаць прыроду ў яе непаўторнай красе».

— Ніколі не спадзяваўся, што многае з выстаўленага будзе прынята станоўча, — быццам прызнаецца мастак. — А можа крыху перабольшваюць людзі, каб не псаваць аўтару настрой?

І далей:

— Як ні дзіўна вам будзе пачуць, але гэтае маё захапленне дапамагае ў працы. Зараз наша майстэрня распрацоўвае праект заапарка ў Мінску. Самі разумееце, што заданне гэта незвычайнае. Уяўляецца казачны гарадок, у якім натуральна перапляцца нечаканыя цуды далёкіх краін з простымі і мілымі сэрцу матывамі роднай Беларусі.

Я. ДАНСКАЯ.

«Хто сказаў — цара не трэба?»

Гаспадыня Меднай гары.

НЯХАЙ ГЛЯДАЧ СМЯЕЦЦА І РАЗВАЖАЕ!

НЕКАЛЬКІ ПЫТАННЯЎ КІНАРЭЖЫСЁРУ ЛЕАНІДУ ГАЙДАЮ

...Сям'я праводзіць свайго галаву — бухгалтара Гарбункова ў заморскі турысцкі вояж. У адным «заграНічным» горадзе героя воляю выпадку кантрабандысты прымаюць за свайго сувязнога і нашпігоўваюць яго забінтаваную руку брыльянтамі і золатам. Пасля вяртання на радзіму «брыльянтавая рука» Гарбункова аказваецца ў цэнтры ўвагі супрацоўнікаў міліцыі і кантрабандыстаў. На долю сціплага бухгалтара выпадаюць вельмі складаныя выпрабаванні, з якіх, трэба сказаць, ён выходзіць з гонарам...

На экране — новая каляровая кінакамедыя — дэтэктыў рэжысёра Леаніда Гайдая «Брыльянтавая рука» з Юрыем Нікуліным у галоўнай ролі. У карціне зняліся папулярныя акцёры Анатолій Папанаў і Андрэй Міронаў, Станіслаў Чэкан і Нона Мардзюкова.

Свавольны, вясёлы фільм пачынае свой шлях да гледача. І я прашу рэжысёра Леаніда Гайдая адказаць на мае пытанні. Перада мной — высокі, хударлявы і вельмі маладжавы чалавек у акулярах, падобны хутчэй на дацэнта кафедры дакладных навук, чым на аўтара камедыйных фільмаў.

— *Ваш фільм — зноў эксцэнтрычная камедыя. Гэта першая і апошняя любоў?*

— Відаць, вы чакаеце прызнання, накшталт такога: я, Леанід Гайдай, з дзіцячых гадоў марыў ставіць смешныя фільмы. Не было гэтага. А быў іркуцкі акцёр, які прыехаў у Маскву паступаць на рэжысёрскі факультэт Тэатральнага інстытута, а замест гэтага аказаўся ў Інстытуце кінематаграфіі ў майстэрні Рыгора Аляксандрава. Першы мой фільм не быў камедыйным. Толькі з другога заходу я паставіў сатырычную стужку «Жаніх з таго свету». Гэты фільм не прынёс мне сапраўднага творчага задавальнення, хоць да гэтага часу дарагі майму сэрцу. У шасцідзесятым годзе наша творчае аб'яднанне вырашыла выпусціць камедыйны альманах. Для гэтага альманаха я зняў кароткаметражку «Сабака Барбос і незвычайны крос». «Тройка», якая складаецца з Баязліўца, Бывалага і Балбеса, стала карыстацца такім поспехам у гледачоў, што я асмеліўся зняць яшчэ адзін кароткаметражны фільм з яе ўдзелам — «Самагоншчыкі». Нарадзілася задума фільма «Аперацыя «Ы» і іншыя прыгоды Шурыка». Не ведаю, ці заўсёды буду ставіць эксцэнтрычныя камедыі, але гэты жанр сапраўды невычарпальны...

— *У «Брыльянтавай руцэ» са славутай «Тройкі» — Нікулін, Віцын, Маргуноў — на экране застаўся адзін Юрый Нікулін. Што б гэта магло значыць?*

— «Тройка» нараджалася цяжка, і я не думаю, што так лёгка з ёй расстануся, хоць яна ўжо «вырвалася» з-пад маёй улады і здымаецца ў фільмах іншых рэжысёраў. У новай стужцы «Тройку» немагчыма было заняць, таму што яна кідала б цень на нашага станоўчага героя — зусім дастойнага чалавека. Бо згадзіцеся, што там ён быў не ў такім ужо ганаровым званні Балбеса.

Кароткаметражка «Сабака Барбос і незвычайны крос» абавязана сваім з'яўленнем вершаванаму фельетону пра браканьераў. Заставалася толькі прыдумаць характары Баязліўца, Бывалага і Балбеса. А вось сюжэт навелы «Насланнё» нарадзіўся з карыкатуры ў польскім часопісе. Задума фільма «Брыльянтавая рука» з'явілася пасля газетнага артыкула аб кантрабандыстах. Вядома, усё гэта дае толькі першы штуршок. Так што сцэнарыі нашых фільмаў як іх недахопы, так і вартасці, цалкам застаюцца на маім сумленні і сумленні маіх сааўтараў.

— *А ці не супрацьпаказаны сур'ёзныя ідэі эксцэнтрычнай камедыі?*

— Яны ёй неабходныя. Мы імкнёмся, каб кожны наш фільм нёс пэўную ідэю, хоць, можа, яна і не адразу кідаецца ў вочы. У карціне «Каўказская палонніца» вастрыё сатыры накіравана супраць таварыша Саахава. Але галоўнае, наш станоўчы герой не толькі на словах, а на справе карае тунеядцаў, бюракратаў, жулікаў. І наш Сямён Сямёнавіч Гарбункоў здзяйсняе свае гераічныя ўчынкі з жадання дапамагчы міліцыі выкрыць злачынцаў.

— *Смех бывае розны. Якая рэакцыя гледачоў вам даражэй за ўсё?*

— Я стараюся рабіць фільмы для людзей усіх узростаў, ад школьнікаў да акадэмікаў. Упэўнены, што гэта цяжка, але магчыма. Канечне, смех гледачоў з таварыша Саахава мне ў многа разоў даражэйшы, чым смех, які выклікаюць у публікі Баязлівец, Бывалы і Балбес. Хочацца, каб смяяліся больш, але потым абавязкова задумваліся, а з чаго, уласна кажучы, яны смяяліся. Няхай смяюцца і думаюць — гэта важна!

— *За выключэннем «цудоўнай тройкі» да ўдзелу ў вашых фільмах вы заўсёды прыцягваеце новых акцёраў. У «Каўказскай палонніцы» адкрылася сатырычнае дараванне Уладзіміра Этуша. У новым фільме вы знялі Андрэя Міронава... Гэта адбываецца выпадкова або ўваходзіць у вашы намеры?*

— Сцэнарый «Брыльянтавай рукі» пісаўся ў разліку на Юрыя Нікуліна, і мы ведалі, што ён не адмовіцца. Андрэя Міронава мы таксама «знайшлі» даволі хутка. На жаль, так не заўсёды бывае. Сцэнарый «Аперацыя «Ы» мы таксама збіраліся пісаць на пэўнага акцёра. Не выйшла. І потым, калі сцэнарый быў ужо напісаны, мы яшчэ доўга не маглі знайсці выканаўцу галоўнай ролі. Многа акцёраў, вопытных і зусім маладых, прабавалася на ролю Шурыка, але ні адзін не задавальняў нашых уяўленняў аб гэтым маладым чалавеку. Нарэшце, мы спынілі свой выбар на Аляксандры Дзям'яненку, у якім і аказаўся той неабходны нам сплаў рэалістычнай ігры і камедыйнасці.

— *З якім тыпам акцёра вам лягчэй і цікавей працаваць?*

— З акцёрам, які не толькі «адыгрывае» тое, што трэба па сцэнарыі, але і творыць сам. Гэта значыць, што ён прымае фільм блізка да сэрца. У першую чаргу, такім акцёрам з'яўляецца Юрый Нікулін. У будучых карцінах я спадзяюся прадоўжыць прыемнае знаёмства з Уладзімірам Этушам, Анатоліем Папанавым, Андрэем Міронавым.

— *Апошняе пытанне — найбольш стандартнае...*

— Што я буду рабіць пасля гэтай карціны, так? Мару зняць «Дванаццаць крэслаў». Цяпер вы запытаеце, а ці не страшнавата прыступаць да гэтай работы пасля экранізацыі «Залатога цяляці»? Уявіце сабе, не!

Мікалай НАЗАРАЎ,
(АДН).

КАЛУМБІЙСКІ «МАЎГЛІ»

«МОНА БЛАНКА! Мона бланка!» — выкрыквалі людзі з натоўпу, які акружыў дзіўную істоту, што з неверагоднай хуткасцю скакала з дрэва на дрэва. Гэта здарылася зусім нядаўна ў адной з вёсак, якая загубілася ў нетрах трапічных лясоў дэпартамента Каўка на поўдні Калумбіі. Жыхары гэтай вёскі злавілі «мона бланка», што ў перакладзе з іспанскага азначае «белая малпа».

Незвычайны жыхар джунгляў аказаўся юнаком гадоў дваццаці. Гаварыць ён не мог і толькі вымаўляў невыразныя гукі, падобныя на малпавы. Рухаўся юнак-малпа больш на чатырох, а еў карэнні, дзікія плады і насякомых.

Як піша газета «Т'емпа», якая паведаміла аб гэтым выпадку, «палонніка» даставілі ў сталіцу Калумбіі — горад Багату. Там яго старанна агледзелі вучоныя-медыкі, антраполагі і псіхіятры. Было таксама пачата высвятленне акалічнасцей, пры якіх юнак мог аказацца сярод малпаў.

Удалося ўстанавіць, што 20 гадоў назад праз гэтыя мясціны праходзіла індзейскае племя, сагнанае са сваёй зямлі мясцовым памешчыкам. Уцякаючы ад узброеных ахоўнікаў, няшчасныя індзейцы кідалі свае бедныя пажыткі, хатні скарб, адным словам, усё, што перашкаджала ім хавацца ад бязлітаснай пагоні. У агульнай паніцы і сумятні было пакінута грудное дзіця. Хлопчыка знайшла ў лесе і выкарміла чарада малпаў.

Гэты выпадак зрабіў сенсацыю ў калумбійскай сталіцы. Ён зацікавіў многіх вучоных-антраполагаў, спецыялістаў, якія вывучаюць праблему выжывання чалавека ва ўмовах поўнай ізаляцыі ад людзей.

Знайшліся і асобы, якія праявілі да калумбійскага «Маўглі» цікавасць зусім іншага роду. Некалькі дзялкоў з тых, што не пагарджаюць нічым, каб зарабіць грошы, прапанавалі сялянам, якія прывезлі юнака-малпу ў горад, прадаць яго ім, каб паказваць як цуд цікаўным за адпаведную плату. Сяляне з абурэннем адверглі гэтую нахабную прапанову і заявілі, што злачынна зарабляць на няшчасці чалавека.

І. ГОЛУБЕЎ.
(ТАСС).

ТЭЛЕБАЧАННЕ

13 мая

Першая праграма. 9.10 — тэлебачанне школе. «Фізіка». 10-ы клас. «Цеплавыя рухавікі». 9.40 — «Маналог». Кінанарыс. 10.00 — тэлевізійныя навіны (М). 10.15 — «Актуальныя праблемы эканомікі». «15 паверхаў за 15 дзён». Перадача з Сочы. 10.45 — «Велагонка міру». Перадача з Польшчы (у запісе) (М). 16.55 — праграма перадач. 17.00 — тэлевізійныя навіны (М). 17.15 — «Народныя майстры прыкладнога мастацтва» (М). 18.00 — для дашкольнікаў і малодшых школьнікаў. «Музычны церамок». Перадача з Пярмі. 18.30 — «Прапагандысты ленінскай школы». С. М. Кіраў (М). 19.00 — «Панарама навін». 19.20 — «На ўдарных будоўлях пяцігодкі». Па слядах выступленняў выязной рэдакцыі Беларускага тэлебачання, якая пабывала ў Салігорску, Гомелі і Гродна. 19.35 — па вашых просьбах. «Вясельныя званы». Мастацкі фільм. 2-я серыя. 20.30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21.15 — канцэрт з твораў кампазітара Г. Жукоўскага. Перадача з Кіева. 21.45 — «Майстры экрана». Бэт Дэвіс (М). 23.00 — «Велагонка міру». Перадача з Польшчы (у запісе) (М). 23.15 — «Навіны, каментарыі». Праграма перадач.

Другая праграма. 18.20 — для школьнікаў. «Май пачынаецца з песні». Канцэрт (паўтор). 19.00 — прэм'ера тэлевізійнага спектакля (М). 20.30 — па роднай краіне. «Следам за вясной». Дакументальны фільм. 21.15 — «Ленінская эстафета». Перадача 1-я. «Заводы заводаў» (паўтор). 22.00 — Экран — завочнікам. «Фізіка».

14 мая

Першая праграма. 9.10 — тэлебачанне школе. Хімія. 10-ы клас. [illegible] «Канстанцін Заслонаў». Мастацкі фільм. 22.50 — «На Х занальным аглядзе кіна- і тэлефільмаў рэспублік Савецкай Прыбалтыкі, Малдавіі і Беларусі».

Другая праграма. 18.00 — для школьнікаў. «Тэлезнайка» (М). 18.30 — «Актуальныя праблемы эканомікі». Перадача з Арэнбурга. 19.00 — М. Горкі. «Ці ведаю я людзей?» Прэм'ера тэлевізійнага спектакля (М). 20.15 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21.00 — чэмпіянат СССР па цяжкай атлетыцы. Перадача з Растова-на-Доне. 21.30 — праграма каляровага тэлебачання. Перадача з Кіева. 22.40 — «Велагонка міру». Перадача з Польшчы (у запісе) (М). 23.00 — «На першынство свету па шахматах». Дзённік (М). 23.15 — «Навіны, каментарыі». Праграма перадач.

15 мая

Першая праграма. 10.00 — тэлевізійныя навіны (М). 10.15 — «Табе, юнацтва!» «Камісары 60-х гадоў». Перадача з Волгаграда. 10.45 — «Маршрутамі пяцігодкі». «Гродзенскі азотнатукавы». Трансляцыя на Маскву. 11.15 — Н. Томан. «Што адбываецца ў цішыні». Тэлевізійны спектакль (М). 12.20 — для школьнікаў. «Залаты мяч» (М). 13.00 — «Велагонка міру». Перадача з Польшчы (у запісе) (М). 15.35 — праграма перадач. 15.40 — школьная фільматэка. «Маладая гвардыя». Мастацкі фільм. 2-я серыя. 17.00 — тэлевізійныя навіны (М). 17.15 — для школьнікаў «Песні над Бугам». Канцэрт. Перадача з Брэста. 17.45 — «Панарама навін». 18.10 — «Дарогамі вясны». Рэйд-агляд Беларускага тэлебачання. 18.30 — «Твая ленінская бібліятэка». «Крок уперад, два крокі назад» (М). 19.00 — праграма каляровага тэлебачання. «Сустрэча на арбіце». Прэм'ера навукова-папулярнага фільма (М). 20.30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21.00 — чэмпіянат СССР па цяжкай атлетыцы. Перадача з Растова-на-Доне. 21.30 — «Лаўрэаты Ленінскай прэміі». Народная артыстка СССР Зара Далуханава. 22.05 — «На Х занальным аглядзе [illegible]

Другая праграма. 17.15 — [illegible]

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, Р. С. БЯРОЗКІН, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Індэкс 63856. Друкарня выдавецтва «Звязда». АТ 08670

